

# CATALUNYA FRANCISCANA

ANY LVII - NÚM. 267 - MAIG-AGOST DE 2021



**La pregària  
Domènec de Guzmán  
Discerniment espiritual  
Jesús de Natzaret**



Foto coberta:  
"Les espigoleres"  
Jean François Millet, 1857

EDITA:  
Caputxins de Catalunya i Balears  
www.caputxins.cat

DIRECTOR:  
Josep Manuel Vallejo

CONSELL DE REDACCIÓ:  
Montse Andreu  
Jesús Romero  
Marta Palau

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:  
Esteve Fornaguera  
Avda. Diagonal, 450  
08006 Barcelona  
Telèfon 934 161 812  
conselldeiaics@caputxins.cat

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:  
Normal: 25 €  
De suport: 35 € per amunt

Dipòsit legal: B. 8297-59

# ÍNDEX

## EDITORIAL

### "...ABBÀ..."

*Josep Manuel Vallejo* 41

## ESPAI FRANCISCÀ

### Articles

#### LA CONTEMPLACIÓ DE LES ICONES

*Rafael de Gispert* 42

#### JESÚS

*Sara Martí* 46

#### EL DISCERNIMENT ESPIRITUAL

*Josep Manuel Vallejo* 53

#### PARAULA I VERITAT

*Òscar Bernaus* 59

#### EL TEÒLEG SOLOVIEV O EL CRISTIANISME COM A VERITAT TOTAL

*Frederic Raurell* 66

#### SANT DOMÈNEC DE GUZMÁN

*Eduard Rey* 69

## ESPAI CENTRAL: RECERCA 79

### LA PREGÀRIA

*Llorenç Sagalés*

## LLIBRES

REMEIS DE SEMPRES I "HERBES SANTES" 77

SE VUOI, O LEONE, VENIRE DA ME, VIENI! 79

MIRÓFORAS 79

LORENZO DE BRINDIS 80

STORIA DELLA SPIRITUALITÀ FRANCESCA 80

## EDITORIAL

# “...ABBÀ...”

**FRA JOSEP MANUEL**

**A**bbà és l'expressió amb què Jesús s'adreça a Déu. És la paraula aramea amb la qual els infants s'adrecen al seu pare... Mai ningú s'havia atrevit a parlar així a Déu.

Denota una profunda intimitat i confiança alhora que un gran respecte i reverència, així com la disposició a escoltar i obeir.

“...Tu ets el meu Fill, el meu estimat; en tu m'he complagut...” (Lc 3,22). Jesús se

sap fill estimat, aquesta és la seva gran experiència que ha vingut a compartir amb nosaltres, vol que participem de la seva relació amb el Pare, que siguem fills en el Fill. S'ha acabat l'esclavatge de la Llei: “...Quan el temps arribà a la seva plenitud, Déu envià el seu fill..., perquè rescatés els qui vivíem sota la Llei i rebéssim la condició de fills...” (Ga 4,4-6). Els cristians som fills i estem a casa.



# LA CONTEMPLACIÓ DE LES ICONES

RAFAEL DE GISPert

La paraula “icona” prové del grec *eikon*, que vol dir imatge. Les icones, però, no volen ser només una imatge de motiu religiós, sinó, més agosaradament, una imatge del sagrat. Per això, en referir-nos a la relació entre l'observador i la icona com a una relació contemplativa hem volgut expressar, des del mateix títol d'aquest article, l'horitzó que dona sentit a la seva indagació: ¿què fa que una icona convidi a la persona a transcendir una mirada moguda per un simple interès o sensibilitat artístics? ¿Quina és la dimensió, el sentit profund, d'aquesta contemplació? ¿Què la fa possible?

## Primera aproximació: la imatge de Déu

Quan vulgarment es diu que “una imatge val més que mil paraules”, es posa de manifest el caràcter sobreabundant de les imatges, la capacitat d'expressar quelcom inexpressable per mitjà d'altres llenguatges o formes d'expressió.

És propi de la religiositat natural que l'home busqui identificar el sagrat amb una o altra imatge, que no es conformi amb una representació interior, privada i incomunicable del diví. Al llarg de la història, l'home anirà perfilant la imatge que es fa de Déu (o dels seus déus) per relació als misteris de vida que el determinen i el sobrepassen: la finitud, la força de la natura, la fecunditat, la supervivència, la convivència amb altres pobles, etc. Aquesta imatge sovint s'identificarà amb elements o fenòmens naturals i donarà lloc a la creació d'objectes de culte i de pràctiques rituals.

L'home contemporani no és aliè a la pregunta sobre Déu ni a la necessitat de donar-se una o altra imatge d'Ell. Ens podem preguntar, aleshores, quina imatge ens fem de Déu? Les formulacions podrien ser diverses: “Déu és... absolut, infinit, el que És, el tot Altre, l'absent, omnipotent, majestuós, amor creador, llibertat primordial, creador, increat, causa primera, etc.” Fins aquí, si ens proposéssim fer una representació figurativa de Déu, hauríem de reconèixer que Déu és essencialment invisible i irrepresentable.

No ens ha d'estranyar, doncs, que l'Antic Testament rebutgi tota imatge de Déu: “No faràs cap escultura ni imatge del que hi ha a dalt en el cel, del que hi ha aquí baix a la terra o del que hi ha per sota de terra” (Ex 20, 4). El món jueu va entendre els perills intrínsecs a les imatges: la identificació de la representació amb el representat, la reducció de Déu a la simple materialitat d'un objecte de culte. La idolatria és, doncs, el gran perill de les imatges.

## La novetat cristiana i la reformulació del concepte d'imatge

La bona nova cristiana portarà als cristians a reconsiderar la prohibició de les imatges, justament perquè el cristianisme confessarà un Déu fet home, encarnat i visible en la figura de Jesús, que sant Pau descriu com a “imatge del Déu invisible” (Col 1, 5).

Que Jesús sigui imatge de Déu no deixa de ser una afirmació de quina significació profunda s'anirà desvetllant en

paral·lel a la formulació del dogma cristològic. El concepte d'imatge disponible en els primers segles del cristianisme provenia del món grec, que considerava la imatge com a reflex d'allò que representa i, per tant, en un pla de subordinació i inferioritat respecte del representat. Per això, els monofisismes, que només veuen una naturalesa en Jesús, sigui la humana (arrianisme) o la divina (docetisme), entenen Jesús, com a imatge, en un pla de subordinació respecte del Pare i el diví com a irrepresentable.

Després del Concili de Calcedònia (471), que culmina la formulació del dogma cristològic, l'Església encara haurà de contestar a la pregunta de si la doble naturalesa, humana i divina, que es dona en la persona de Jesús és representable figurativament.

El cristianisme, que es serveix de les imatges des dels seus orígens com a instruments de confessió i transmissió de la fe, a partir del s. IV, amb vocació iconogràfica, s'enfrontarà a la crisi iconoclasta en el període comprès entre els anys 726 i 823.

L'iconoclasme neix com a reacció davant del perill de la paganització del culte cristià. Fonamentarà la seva oposició a les imatges en la doctrina d'Eusebi de Cesarea (ss. III-IV) i d'Orígenes (ss. II-III), que entenen l'encarnació com un estat transitori i instrumental que permet al Jesús glorificat tornar a l'estat original, de naturalesa espiritual. Per a Orígenes, la veritable visió no és corpòria sinó espiritual i la veritable imatge de Déu és interior.

En oposició a aquestes figures, sant Atanasi (s. III-IV) havia afirmat que "Jesús és la imatge perfecta i immutable del Pare, Déu veritable de Déu veritable". Per a Atanasi, entre l'arquetipus diví i la seva imatge no hi ha una diferència de grau; entre Jesús i el Pare no hi ha una relació de participació sinó de consubstancialitat. Sant Atanasi està esquerdant la concepció



Imatge 1

grega d'imatge des de la fe. I, per això, podrà afirmar que aquesta consubstancialitat o igualtat en l'essència (*oussia*) no impedeix que es realitzi en l'especificitat de cadascuna de les tres persones divines (*hypostasis*).

La teologia de les icones s'anirà formulant gradualment per mitjà de figures com sant Ciril d'Alexandria (s. V), sant Màxim el Confessor (ss. VI-VII), sant Joan Damascè (ss. VII-VIII) i el patriarca Nicèfor de Constantinoble (ss. VIII-IX). Aquest darrer culmina, al nostre entendre, la teologia de les icones atribuïnt a les imatges, no tant una participació en l'essència entre la representació i el representat (només predicable de la persona de Jesús), sinó una participació per relació de semblança, el que ens remet a les portes del misteri de la creació de l'home en els mateixos termes de Gn 1, 26: "Fem l'home a imatge nostra, a semblança nostra".



Imatge 2

### **Dimensió teològica de les icones**

La iconografia no es concep principalment com a un art, sinó com a teologia en imatges. L'iconògraf, lluny de voler afirmar la seva individualitat per mitjà de la icona, la posa al servei de la proclamació dels misteris cristians.

La importància d'una expressió ortodoxa de la fe en les icones es pot exemplificar per comparació entre dues imatges contraposades de dues icones de la Trinitat. En la imatge 1 les tres persones divines estan representades en un pla jeràrquic i frontal. Déu pare entronitzat i representat antropo-

mòrficament com a un home d'edat madura, savi i venerable. El Fill assegut a la falda del Pare, d'esquenes a Ell, i representat amb trets infantils. L'Esperit Sant com a un colom en el si del Fill. Estem davant d'una representació immadura de la Trinitat que contrasta amb la cèlebre il·lustració d'Andrei Rublev (imatge 2) a on les tres persones de la Trinitat estan representades com a criatures celestials, disposades entorn de la taula eucarística en un pla d'igualtat i en actitud de diàleg íntim i serè expressat principalment en el joc de mirades dels seus rostres idèntics, i en els gestos.

L'expressió ortodoxa de la fe és, doncs, essencial a la icona i defineix un marc normatiu indisponible per a l'iconògraf, que variarà en funció del motiu iconogràfic de cada icona en particular.

### **Dimensió artística i formal**

Les icones són expressió d'una utopia estètica alenada per una vida de pregària i santedat de l'iconògraf i pel recurs a un conjunt de tècniques pictòriques, que es demostren adequades a aquesta finalitat.

La iconografia recorre, en primer lloc, al que s'anomena la perspectiva inversa. Quan l'art del Renaixement descobrí la perspectiva com a tècnica pictòrica, va inaugurar una nova forma de relació entre l'espectador i l'obra. La introducció del punt de fuga propicia una racionalització de l'espai, una submissió de l'obra a la realitat empírica que distancia l'obra d'un espectador que se sentirà en posició de domini respecte de la imatge. Al contrari, en la icona no existeix la il·lusió de l'espai o el temps. Intencionalment mancada de profunditat, superposa plans de forma aparentment desordenada i omet les normes acadèmiques de la proporció. La perspectiva s'ha invertit, totes les seves línies de força es projecten des de la imatge cap a l'espectador amb la intenció d'interpel·lar-lo, de sortir-li a l'encontre. És la icona la que pròpiament mira l'espectador.

Precisament perquè les icones volen ser llum, néixer de la llum, no permeten identificar un punt de llum extern a la representació. No hi ha ombres ni claroscurs i els contrastos s'aconsegueixen a partir de diferents tonalitats cromàtiques. El recurs a l'or, com a color que no es troba a la natura, simbolitza la llum increada del Tabor, immaterial i incorruptible.

En general les icones busquen una simplificació de la traçada del dibuix i defugen les representacions realistes o naturalistes,

a fi que l'espectador pugui completar interiorment la visió, ingressant en un espai relacional amb la presència suggerida.

La figura humana es representa amb rigidesa, hieràticament. El hieratisme significa que l'ésser ha acomplert la seva finalitat en Déu. Ara bé, la icona no està exempta de dinamisme, si entenem que l'acció es representa en el seu moment culminant per mitjà del recurs a una gestualitat sòbria, que es centra en l'essencial; per exemple la Verge assenyalant el Nen com a camí en les anomenades *Theotokos Hodegeteria*.

Per últim, el rostre de Jesús, de Maria i de les persones santes es representa sempre frontalment. La frontalitat significa presència. Sovint els ulls estan desmesuradament oberts, a fi de retenir l'espectador. El front prominent i alt expressa la força de l'Esperit i la saviesa. La boca es representa sempre closa i desproporcionadament petita perquè és el punt més carnal del rostre. Els rostres i les mirades volen transmetre la desafecció d'aquest món, la pau celestial que els habita. En definitiva, no es tracta de fer un retrat, d'altra banda impossible, sinó de copsar i projectar amb trets arquetípics, que dependran del geni artístic i espiritual de l'iconògraf, tot allò que només el rostre pot expressar de la mirada de Déu sobre l'home, de tot allò en que l'home i Déu es reconeixen mútuament com a semblants.

### **Cloenda**

El que ens resta per dir no és poc important: no és possible "entendre" l'art de les icones sense una mínima receptivitat a la seva interpel·lació, sense deixar-nos convidar a la contemplació. Allò que aleshores "veurem" potser ens descobreixi allò que som sota la mirada de la Gràcia i l'Amor del Pare i del Fill que, al capdavant, constitueix el fonament últim de la vida cristiana i de tota icona alenada per l'Esperit.

# JESÚS

SARA MARTÍ

Aquest text conté la conferència que va pronunciar l'autora als preveres del Bisbat de Vic, en el context del Sínode Diocesà.

## Introducció

Llegint entre línies i analitzant els moviments de la nostra societat occidental, resulta evident que la direcció que hem emprès des de fa temps és generalment oposada a la proposta de vida humana que ens fa Jesús. De tota manera, hem de tenir en compte que la novetat radical de Jesús ha estat pedra d'ensopec a cada època de la història amb accents diversos. Ara bé, en la nostra època copsem unes característiques determinades força esteses: l'increment del consum material, l'esperit individualista, l'acomodament i aburguesament dels esperits, l'alienació creixent dels més petits i adolescents a través dels jocs i xarxes virtuals, la falsa alegria i la manca de gratuïtat en el treball i en les relacions, la cultura de "l'utilitzar i llençar" que s'ha extrapolat també en l'àmbit de les relacions humanes, l'adormiment d'unes ànimes cada vegada menys capaces d'admirar-se davant de la bellesa del món i de si mateixes i de fer-se preguntes, la set de plenitud no formulada i enganyosament saciada per sucedanis que no perduren en l'interior, la tristesa de fons i l'augment de les depressions o trastorns mentals, l'afany d'exhibicionisme i d'èxit, la pèrdua de nuclis comunitaris sòlids (família, comunitat parroquial...), la solitud de la gent gran, el creixement del nombre de persones sense llar cada vegada més joves i més soles enmig del món, l'afany de control de la vida i la mort humanes, la pèrdua de Déu o del transcendent de l'horitzó de la gent (*Fratelli tutti*). Tanmateix, enmig d'un món superficial i adormit,

apareixen focus d'esperança, escletxes per on traspassa l'Esperit Sant, iniciatives d'entrega als més febles, persones que busquen saciar la seva set, que s'acosten a l'Església i que es deixen trobar per Crist per vies diferents i sorprenents.

## Jesús de Natzaret

Entrem ara en la Persona de Jesús a partir dels evangelis i del testimoni de la Tradició de l'Església:

Jesús ens mostra el rostre del Pare, *qui em veu a mi veu el Pare* (Jn 14), ens revela el profundíssim Misteri del Déu inefable. Ell, el Verb de Déu, ens revela el Misteri de Déu, i alhora, encarnat, ens mostra la veritable naturalesa de l'ésser humà: cada persona és filla de Déu en Ell. La seva ànima val més que el cel i la terra junts. Igual que el Fill, cada ésser humà és un misteri inexplicable (mai del tot), un misteri profund, un vas sagrat, un sagrament de Déu.

Lluny d'una proposta de vida materialista i superficial, Jesús obre la porta a la vida espiritual i profunda de l'ésser humà. Ell, veritable Déu i veritable Home, ve com el Mitjancer per donar-nos l'Esperit, per *fer entrar dins nostre l'Esperit* (Ez 37). Se'ns diu a l'evangeli de Joan: *Naixeran rius d'aigua viva de l'interior del qui creu en Mi* (Jn 7). En Ell trobem la porta d'entrada al Misteri de Déu, a la vida divina, a la realitat de l'amor sobrenatural. Ell és el Camí que ens mena a les realitats del Regne de Déu, presents ja en aquesta terra pel seu Esperit. Ens recorda que tots els béns d'aquest món passen i que l'únic que resta sempre és la seva Paraula (Lc 21), és a





dir, l'amor del Pare manifestat en Ell fins a l'extrem d'entregar la seva vida a la mort i ressuscitar el tercer dia. En la vida temporal, tot hauria d'estar al servei de lloar i cantar d'agraïment a l'Altíssim que tant ens afavoreix. Jesús vol que siguem rics davant de Déu i no davant dels homes, i en topar amb la nostra avarícia ens diu, com al ric insensat: *Neci! Aquesta mateixa nit et reclamaran la vida. I qui es quedarà amb tot el que has acumulat?* (Lc 12,20); o davant del nostre afany possessiu, ens mira amb compassió com al jove ric i ens diu: *És més fàcil que un camell entri pel forat d'una agulla que no pas que un ric entri al Regne del cel* (Lc 18).

### **Comunitat**

En contrast amb l'esperit individualista que s'imposa de més en més a través dels canals de comunicació i de les grans empreses econòmiques, Jesús, venint al món, ens mostra la naturalesa comunitària de Déu, i per tant, també de l'home, que n'és el seu mirall. Déu no és un Déu solitari.

Déu és per naturalesa una comunió d'amor entre Tres, eterna. És acollida i entrega mútua. És amor que creix a mesura que es comparteix i es reparteix. Ben al contrari de la lògica del "món", Jesús ens assegura que la vida plena de l'ésser humà no s'aconsegueix buscant el propi interès o la felicitat individual sinó, més aviat, sortint d'un mateix envers la necessitat de l'altre, cercant més el donar que el rebre, servir que ser servit, consolar abans que ser consolat. Ell, el Verb que estava al si del Pare abans dels segles, sortí del Pare per venir al món (Jn 16), s'abaixà per assumir la nostra condició carnal, es va empobrir per enriquir-nos amb la seva pobresa (2Co 8) i va deixar el món per tornar al Pare amb tota la creació redimida per la seva Encarnació i el seu Misteri Pasqual. El misteri de l'amor, que és la plenitud de la vida de l'home, rau en l'obediència a la voluntat del Pare, independentment de les vicissituds i entrebancs d'aquesta vida. Jesús promet el cent per u, ja en aquesta terra, si ens abandonem amb confiança a Ell i seguim les vies de la seva

lògica, no les de la nostra. Ens ensenya que qui dóna lliurement i sense reserves la seva vida per amor, la recobra per sempre el darrer dia, tal com Ell la va entregar per salvar tots els homes i va ressuscitar el tercer dia. Al llarg de la Tradició, la vida dels sants ens ha donat testimoni de l'acompliment de la seva promesa.

### **Amistat**

Lligat amb la revelació de la naturalitat trinitària de Déu, Jesús viu l'amistat humana com a necessària, tant com l'aire que respira. Li agrada estar acompanyat durant la jornada, descansa en el nucli familiar de Natzaret, conversa amb els amics íntims durant llargues estones, així com també busca moments d'intimitat amb el Pare, de nit, sol a la muntanya. Jesús té consciència que no està mai sol (Jn 16) i que, encara que el deixin sol, el Pare és sempre amb Ell. Ens ha dit amics i no servents. L'amistat, la fidelitat amb l'altre ens configura i ens fa millors, ens eleva i ens obre una finestra a la comunió dels sants, dels amics de Déu. L'amistat autèntica es dóna quan dos amics s'alegren d'acollir un tercer (gratuïtat), quan es busca en primer lloc el bé i la llibertat de l'altre i quan es fonamenta damunt d'un amor més gran de caràcter absolut: el de Déu. Al nostre món, la pèrdua de Déu de l'horitzó de la gent va provocant petites i grans fissures en les relacions humanes. L'amistat es redueix a compartir bons moments d'entreteniment i sovint està al servei d'un interès egoista. Les infidelitats, tot i que han existit sempre, s'estan multiplicant exponencialment i moltes persones viuen amb la impressió d'estar soles, d'haver estat abandonades, de no ser mirades gratuïtament per ningú, de no compartir l'amistat amb ningú. I per més greuge, la majoria no coneix que en realitat no estan soles sinó que Crist està amb elles, que és l'Amic que acompanya i ha donat la vida per tots nosaltres.

### **Confiança**

Com a antídoto de l'acomodament, l'alienació i l'aburguesament dels esperits, Jesús ens ensenya l'actitud de la disponibilitat i la confiança per acollir cada esdeveniment i persona de la realitat provident. Dit altrament, amb l'actitud de vetlla, de sortida d'un mateix i d'hospitalitat de l'altre, l'home fa espai en el seu interior, s'eixampla, es deixa acollir per Déu i comença a entrar en un món nou que estava a dintre seu i que encara desconeixia. L'entrega a l'altre permet l'espai imprescindible per a hostatjar Déu en el cor. Sortint a l'encontre del pobre i desvalgut i exercint l'hospitalitat fora de la nostra zona de confort, sense saber-ho acollim àngels (He 13), i la nostra vida, en comptes d'empobrir-se, esdevé més plena i fecunda.

### **Sinceritat**

Una de les actituds que enfurismen més a Jesús és la de la falsedat i la poca seriositat amb les "coses de Déu", pròpies d'un món que es considera autosuficient o d'una Església que sovint té la pretensió d'explicar el misteri i la voluntat de Déu de forma tancada i absoluta des de paràmetres humans. Als evangelis, veiem Jesús indignat en veure la casa del Pare convertida en una cova de lladres, o parlant durament contra la hipocresia dels fariseus i mestres de la Llei a l'evangeli de Mateu. Assegura que la senzillesa dels infants és indispensable per a entrar al Regne del Cel. *Digueu sí quan és sí, no quan és no, la resta ve de Satanàs* (Mt 5). Jesús ens convida a ser honestos per davant de tot: Déu prefereix el Job queixós i immoderat que no pas els seus amics que es pensen apamar i abastar el Misteri reduint-lo als seus esquemes mentals. D'aquí que Jesús afirmi que els publicans i les prostitutes passaran al davant, en el camí vers el Regne (Mt 21), de molts religiosos oficials, *sepulcres emblanquinats que per fora*

es veuen bonics però que per dintre són plens d'ossos de mort (Mt 23). Jesús ens convida a fer un salt possible només per la gràcia. Ens convida a posar Déu en primer lloc, cercant d'honorar-lo i servir-lo des de l'ocultament, amb gratuïtat, i assegura que *el Pare, que veu i està present en els llocs més amagats, ens ho recompensarà* (Mt 6). ¿Quina recompensa més gran podem rebre que l'Esperit Sant i la vida eterna, i ser alliberats definitivament dels esclavatges i de les tristeses provocades pel nostre auto-centrament?

### Gratuïtat

Quant a l'estil de relacions humanes, Jesús en el seu pas per la Terra se situa a l'altre extrem de l'utilitarisme i de la cultura de "l'utilitzar i llençar". Jesús, en comunió constant amb el Pare, penetra en el cor de cada persona i contempla "el fill o filla" de Déu que és des de sempre. D'aquí que tracti cada persona amb un profund respecte i des del desig de fer sortir el fill de Déu que veu amagat en el fons del seu cor. Jesús acull tothom. Truca a la porta perquè vol fer un àpat amb cadascú de nosaltres (Ap 3). "Té set" (de les ànimes), com recordava santa Teresa de Calcuta. En els evangelis el veiem lliure i natural amb gent de totes les classes socials i de tarannàs ben diversos. El temps sembla aturar-se i el món esvaïr-se quan Jesús es troba amb algú. Res és més important en aquell moment que el seu germà o germana, i més si està perdut o trasbalsat i necessita consol. El seu desig és la llibertat, la joia i la salut de l'home. No perd el temps i mai no té pressa, actua amb parsimònia en moments que nosaltres "despatxaríem" ràpid i viceversa. No s'atura en les qüestions sentimentals o afectives, no pretén quedar bé amb ningú, ans solament vol rescatar i trobar el que estava perdut, com el bon pastor que coneix les seves ovelles, les guarda, i deixa les noranta-nou



al corral per anar a buscar la perduda (Lc 15) faci neu o faci sol, sigui de nit o de dia. Ara bé, el testimoni dels evangelis ens fa conèixer la predilecció de Jesús pels més allunyats de la misericòrdia, pels més marginats i pobres que no tenen defensor, pels infants petits. Podem imaginar Jesús sentint-se com un peix a dintre l'aigua amb els més esgarriats i els que la societat del seu temps tendia a menysprear.

### Bellesa

Com a contraproposta a l'adormiment de les ànimes, Jesús anima els seus deixebles a contemplar la creació amb esperit d'acció de gràcies i d'admiració: *Mireu els ocells que volen (...) mireu les flors del camp: no treballen ni filen, però us asseguero que ni Salomó, amb tota la seva magnificència, no anava vestit com cap d'elles* (Mt 6). Tot va ser creat per Ell, amb Ell, i

en Ell, tot parla d'Ell, i tot està al servei de lloar Déu. Jesús convida a contemplar les realitats del Regne a través dels sentits corporals i espirituals, a estar desperts, a vetllar tothora sense defallença com si cada instant fos el darrer de la vida (paràbola de les verges, Mt 25).

Jesús és un gran observador, com hem dit, capaç de penetrar l'interior dels homes i contemplar la seva set de plenitud. Veu els intents que fan els homes per apagar-la, sabent que Ell és l'únic capaç de saciar-la. Per això alguns cops a l'Evangeli el veiem quasi com a un mendicant: *Veniu a mi tots els qui esteu cansats i afeixugats, i jo us faré reposar. Accepteu el meu jou i feu-vos deixebles meus, que sóc benèvol i humil de cor, i trobareu el repòs que tant desitjàveu* (Mt 11). I a la samaritana del pou, després d'uns instants de diàleg, li diu: *Si sabessis quin és el do de Déu i qui és el qui et diu: "Dóna'm aigua", ets tu qui li n'hauries demanada, i ell t'hauria donat aigua viva (...)* Tots els qui beuen aigua d'aquesta tornen a tenir set. Però el qui begui de l'aigua que jo li donaré, mai més no tindrà set: l'aigua que jo li donaré es convertirà dintre d'ell en una font d'on brollarà vida eterna (Jn 4). La seva missió consisteix en atraure tothom cap a Ell per a portar-nos al Pare, el misteri insondable de l'amor, el Regne del cel, de la gratuïtat i de la senzillesa. Vol que siguem "u" com Ell i el Pare són "u" (Jn 17), que siguem consagrats en la Veritat que és l'amor de Déu i tinguem així la seva joia, una joia completa.

### Alegria

A diferència de les cares llargues dels fariseus en dies de dejuni, o de les tristesses causades per coses d'aquest món, Jesús és l'home profundament alegre. La seva alegria humana no té límits perquè es fonamenta en l'obediència a l'amor i en el desig d'alegrar i complaure el Pare. No es tracta d'una alegria supeditada a emocions

passatgeres o estats anímics superficials. La joia de Jesús rau en saber-se radicalment estimat pel Pare i en el compliment de la seva voluntat. El camí que proposa Jesús per a la veritable joia de l'home és el de mantenir-se en el seu amor, tal com Ell es manté en l'amor del Pare (Jn 15). La prova de mantenir-nos en el seu amor és que ens estimem els uns als altres, que entreguem la vida pels nostres amics.

### Els pobres

D'altra banda, les nostres ciutats "hostatgen" un nombre cada vegada més gran de persones autòctones o immigrants que viuen al carrer. L'anomenat quart món està creixent a causa dels moviments migratoris i la manca d'estructures familiars i comunitàries. Hem dit anteriorment que els evangelis mostren una clara predilecció de Jesús pels desgraciats i marginats de la societat, fins al punt que, en el Sermó de la Muntanya, pronuncia les benaurances en favor dels que pateixen més en aquest món: feliços els pobres d'esperit, els que ploren, els humils, els perseguits, els que tenen fam i set de justícia,... com si es tractés d'un món al revés, d'una lògica inversa a la del món. ¿Feliços els que ploren? ¿Feliços els perseguits? ¿De quina mena de felicitat parla Jesús? Ell parteix de la distinció de dos ordres: el natural i el sobrenatural, la vida en aquest món i la vida del Regne del Cel. Ell va venir a implantar una vegada per sempre el Regne de Déu (sobrenatural) al món (natural). Va venir a anunciar la Bona nova sobretot a aquells que pateixen les injustícies d'aquest món temporal; ells són els més ben disposats per acollir la sorpresa de la salvació vinguda a través de Jesucrist; ells són els que l'esperaven sense saber-ho i l'acolliren quan vingué. En ells Jesús hi veia el seu propi rostre fins a identificar-se amb ells: *us ho asseguro, tot allò que fèieu a un d'aquests més petits, a mi m'ho fèieu*



(Mt 25). Jesús anuncia un món nou, en el qual les llàgrimes seran transformades en consol i la injustícia en tendresa infinita. Ell va venir per salvar els caiguts, per guarir els malalts, per donar pau i consol als que pateixen, per perdonar els pecadors, per alliberar els captius, per donar la vista als cecs, tal com pre-anunciava ja el profeta Isaïes. Jesús destaca la preferència de Déu per acollir els més allunyats i desvalguts, els que el món té per no-res, i vol que la fundació de la seva Església la portin a terme uns homes i dones de classe baixa, il·letrats i pescadors, ex-publicans i pecadors.

### **Discreció**

Per contra de l'afany exhibicionista, Jesús té un estil d'obrar discret i senzill. No té cap pretensió de grandesa humana ni cap interès d'utilitzar mitjans extraordinaris per a portar a terme la seva missió. El mitjà extraordinari és Ell mateix. Ell és

la Llum que s'obre enmig de les tenebres i la foscor no l'ha pogut ofegar (Jn 1). En Ell tot el natural esdevé sobrenatural. En Ell, el pa i el vi esdevenen el seu Cos i la seva Sang vessada per la nostra salvació. Ell, en la seva Pobresa i la seva Llum, ha format una nova humanitat reconciliada amb Déu, ha format l'Església i l'ha cridat a ser el seu Cos, les seves mans i el seu alè enmig del món. Jesús no té por de res. S'ha abaixat fins als abismes infernals i n'ha destruït les seves portes. Jesús confia plenament en el poder de l'amor del Pare infinitament superior al del Maligne present en el món. La vida de Jesús és un autèntic fracàs, contemplada humanament. Ocult la major part de la seva vida a Natzaret, incomprès pels seus, traït per l'amic, amenaçat constantment, maltractat i assassinat als trenta i pocs anys, el seu cos amortallat desaparegut al cap de tres dies... I amb tot, aquest fracàs ha significat la victòria definitiva per damunt del mal i



de la mort de tota la humanitat. I a nosaltres, l'Església, ens convida a prendre la nostra creu i a seguir-lo fidelment. Ens assegura que podem confiar que els fracassos de la nostra vida, oferts a Déu, són fecunds de veritat. Que tot el que vivim, sigui just o sigui injust, si li ho oferim, Ell mateix s'encarrega de fer-ho fructificar quan en sigui el temps. Ell és l'únic capaç de fer sortir vida de la mort, de fer sortir riquesa de la pobresa, i de guarir els altres des de les nostres ferides unides a les de Crist Crucificat.

Quina invitació més gran a deixar que Ell ho sigui tot en nosaltres! Tant de bo poguéssim fer la seva olor, tenir la seva mirada infantil (en el profund sentit de l'expressió), un cor alegre i confiat, tractar els altres com ho feia Ell, acollir el fracàs i la pobresa com a gràcies a través de les quals Déu en pot fer sortir meravelles. Demanem la gràcia de ser imatges vives de Jesucrist. Que no tinguem por de situar-nos davant del Pare despullats i sense maquillatge de cap mena. Que entrem en la lògica de l'amor de Déu, que no és el

nostre, capaç d'estimar l'enemic i de reconciliar els pols oposats.

La renovació de l'Església de Crist ha de sorgir dels pobres i de la seva llum (coneixement i amor). Hem d'acollir els febles i els aparentment menys indicats per a portar a terme l'obra que Déu vol de nosaltres com a Església. En ells – els pobres – Jesús ens ha dit que hi habita d'una manera especial fins al punt d'identificar-se amb ells. Tanmateix, molts d'ells no el coneixen, o l'han abandonat fa temps. Ells són aquells que continuen esperant la salvació de Jesús, i els que, un cop rebin la seva Llum, a través de l'Església, la proclamaran per tot arreu amb la força de l'Esperit, com els primers deixebles després de Pentecosta. La pobresa i la vulnerabilitat permeten l'obertura a la gràcia de Déu. Ara bé, hi hem de confiar com els nens petits confien en la seva mare, amb una confiança total i infantil. L'Església no és la Llum però conté la Llum que il·lumina els homes que viuen a les fosques. No se la pot reservar per a uns pocs. Cal anar als llocs més foscos primer, els llocs més allunyats de la llum (i que tenim ben a prop nostre, dins mateix de les nostres comunitats parroquials, en els nostres pobles o barris) i, un cop il·luminats, anar amb ells a d'altres llocs. Ells són els predilectes de Crist per a anunciar la Bona Nova de la salvació a tota la humanitat. Els primers cristians eren admirats pel tipus de relacions fraternes i d'amistat entre gent de totes les classes socials, homes i dones, nens i vells, esclaus i lliures, intel·lectuals i analfabets... També nosaltres, des de la Gràcia, estem convidats a viure unes noves relacions fraternes i d'amistat autèntiques entre nosaltres, allunyades de formalismes o superficialitats, lliures, joioses, gratuïtes, on l'amor de Crist estigui al centre, com un foc que escalfa la gent que s'hi aplega al voltant.

# EL DISCERNIMENT ESPIRITUAL

FRA JOSEP MANUEL VALLEJO

Tota la nostra vida cristiana és vida en l'Esperit, però en quin esperit? Aquesta és la qüestió. Jo puc fer qualsevol gest, com per exemple dir "Bon dia", i ho puc fer amb l'Esperit Sant o amb qualsevol altre esperit, i això es nota en la música, si el meu bon dia és pronunciat amb estima o amb un mal to. Conseqüència: quan digui "Bon dia" amb l'Esperit del Senyor, immediatament quedaré ple de pau i, al meu voltant, irradiaré "bona olor". Quan digui "Bon dia" de males maneres, regnarà la inquietud en el meu cor, i irradiaré mal ambient.

Per tant, el primer principi del discerniment espiritual són "los dejos"<sup>1</sup>, els sabors que em deixen les meves actituds, pensaments, paraules, gestos... tots ells tenen conseqüències bones o dolentes en mi. Això, Sant Ignasi ho va experimentar a Loiola, després d'una malaltia (capítol 8 de la seva autobiografia) i dona la clau de tots els Exercicis Espirituals. Estava ferit, passava llargues estones estirat al llit, i va demanar llibres de cavalleries per entretenir-se, però en aquella casa només hi havia llibres pietosos, i li van donar una *Vita Christi* i un *llibre de vides de Sants*.

Llavors es posà a llegir i s'adonà que mentre recordava les gestes de les seves novel·les, seduïnt donzelles, guanyant batalles... sentia alegria, però immediatament després, quedava sec i desganat. Però, quan tornaven a la memòria les gestes que havien fet sant Francesc o sant Domènec, sentia alegria i després pau. Amb el temps, recordant, entengué i

descobrí que aquí estava el gran principi de discerniment espiritual: que uns pensaments el deixaven trist i sec i que altres el deixaven amb pau, joiós i alegre.

L'experiència de sant Ignasi és a partir dels seus pensaments però també es pot aplicar als actes. "Pels seus fruits els coneixereu", diu Jesús. Hi ha actes que em deixen bé i altres que em deixen malament. A sant Francesc li feien molt de fàstic els leprosos però un bon dia el Senyor el conduí entre ells, es vencé a si mateix, i els va fer misericòrdia rentant-los i embenant les seves ferides. I diu al seu testament: "Quan em separava d'ells, allò que m'era amarg se'm convertí en dolcesa de l'ànima i del cos". Per tant, un gest de misericòrdia, malgrat el fàstic, pot convertir-se en dolcesa perquè és un acte d'amor.

El gran principi del discerniment espiritual és, doncs, assaborir els sentiments i "dejos" que em queden després de les meves actituds o pensaments. És important educar la sensibilitat, per poder distingir els sabors (si jo menjo tot el dia, no apreciaré el sabor del menjar, però si faig un mica de dejuni el menjar em sabrà boníssim). Educar la sensibilitat, aprendre a assaborir és el gran ajut per al discerniment. Sant Ignasi recomana l'examen diari. Consisteix en l'assaboriment dels "dejos" que m'han deixat les meves actituds durant el dia.

## Sant Antoni Abat

Sant Antoni abat, monjo del segle IV, en el capítol 35 de la seva biografia escrita per sant Atanasi parla del discerniment espiritual, del que ens deixen els bons i els mals esperits. Primer diu que es retirà al desert per **viure atent a si mateix**, atent al que passava dintre seu, no d'una forma

1. Terme que fa servir santa Teresa d'Àvila per nomenar el sabor que queda en el cor després d'un acte o una actitud.



narcisista, sinó escoltant allò que l'Esperit operava dins seu. La persona cristiana viu atenta als impulsos de l'Esperit i a les mocions interiors, i s'adona del que passa dintre seu quan actua compassivament o quan actua egoïstament...

El primer principi del discerniment espiritual és viure atent al que passa en el meu interior per quedar-me amb allò bo i per a no repetir allò dolent. El que em dona desassossec, torbació, això no m'interessa; el que em dona pau i alegria, sí. Però no és fàcil, perquè assaborir requereix un cert entrenament, igual que per tocar el violí o conduir bé.

És fàcil distingir la presència de l'Esperit bo del que és dolent, diu sant Antoni. La presència del bon Esperit no és pertorbadora, es presenta tranquil·lament, amb suavitat, com a Elies a la muntanya (1Re 19), és Esperit suau, ens dona dolcesa i

suavitat, a l'instant neix a l'ànima el goig d'una determinada qualitat, l'entusiasme i el coratge. Els pensaments de l'ànima es mantenen impertorbables, serens... La pau és signe de la presència de l'Esperit, aquella calma estable, tan agradable i bonica que experimentem a estones durant els Exercicis Espirituals, pau, dolcesa, serenor, ordre, claredat mental; quan veig clares les coses és cosa de l'Esperit, i quan tinc els ulls tèrbols, no.

En canvi, la irrupció del mal esperit és inquietant, ens dona nervis, desassossec, torbació, i es coneix per la confusió de pensaments, abunden els pensaments dolents, de seguida neix la por a l'ànima; la por mai és de Déu. "No tinguis por", diu Jesús quan entra al cenacle... La por, l'agitació, el desordre de pensaments, un abatiment i aversió per la vida religiosa..., avorriment, desgana, fàstic..., això és un símptoma clar que estem posseïts pel mal esperit. I, en aquest estat de desgana i tristesa, venen els records dels familiars, de la parella que vaig deixar, dels meus pares... Si el meu cor està trist, buit i desganat, pensaré que estaria millor en un altre lloc; enyoro allò que vaig deixar; això és un símptoma claríssim del mal esperit...

### **Com actua l'Esperit**

Quan Déu irromp a la meua vida, el cor s'omple de dolcesa, de suavitat, de pau, en un ambient d'humilitat i petitesa. L'orgull, la vanitat, la prepotència no són compatibles amb l'Esperit del Senyor, que sempre va acompanyat d'actituds d'humilitat, petitesa i veritat. L'Esperit Sant és Esperit de veritat i, evidentment, d'amor oblatiu, cristià. Una manera clara de distingir l'Esperit és que quan estimem egoïstament, la persona sensible nota que alguna cosa no va bé, que alguna cosa grinyola. Quan estimem de veritat, oblativament, buscant sempre el bé de l'altre per damunt del nostre, el



meu interior vibra molt bé perquè el meu amor sintonitza amb l'amor de Déu que és l'Esperit Sant.

A qui fa l'experiència de l'Esperit Sant, de la seva dolcesa, ja no l'interessen altres dolceses que no són com les de l'Esperit Sant, i això és el que ens decideix a fer-nos cristians: haver experimentat el goig de l'Esperit Sant, la seva pau... Quan he experimentat la fascinació per Jesucrist, ja no m'interessen altres sabors encara que siguin bons. L'amor humà és una cosa bona però quan has tastat l'amor de Déu i has d'escollir, deixes el nuvi, no perquè sigui dolent, sinó perquè el teu cor està enganxat a un Altre que t'atrau molt més. L'experiència saborosa del goig de l'Esperit Sant és la referència per distingir qualsevol altre goig, és com aquell que experimentant la tendresa ja no li interessa la frivolitat sexual. Ara, si no has experimentat la tendresa, no sortiràs de la sensualitat adolescent. I si no has experimentat l'Esperit del Senyor, sempre estaràs vivint amb un cristianisme "normalet".

El goig que dona l'Esperit Sant no és entusiasta, està ple de serenor i de pau, és una alegria serena. L'absència de sentiment, l'aridesa o l'avorriment no estan renyits amb la presència i l'acció de l'Esperit Sant, sinó més aviat són un graó de maduresa. L'absència de sentiments i els moments en què a vegades anhelem sentir en l'oració, no són dolents. L'Esperit, quan som joves, ens dona gustos per seduir-nos i guanyar-nos per a Déu, però quan creixem ens va deixant una mica més sols perquè aprenguem la fe, i la fidelitat. I anem a Déu per Ell mateix i no pel que ens dona. Llavors l'oració es fa més sòlida i més veritable, però no abunda en mocions sensibles, és com l'acció del sol, que malgrat que hi hagi núvols, els raigs ultraviolets em segueixen arribant. Malgrat que el sol estigui ocult, no el vegi o no el senti, els seus raigs em van transformant, per

això l'oració és simplement estar davant de Jesús, senti o no senti res. Aquest és un principi de maduresa que tard o d'hora hem d'aprendre.

Una altra gran obra de l'Esperit en el meu cor és que ordena tots els meus desordres afectius, que és l'objectiu dels Exercicis Espirituals: ordenar els afectes desordenats. I els ordena mitjançant la Paraula. La Paraula i l'Esperit ordenen el meu caos, com en el llibre del Gènesi 1. El mateix passa en el meu cor: la Paraula, pel simple fet de llegir-la, calma, omple el meu cor, posa llum i ordena la meva confusió.

L'Esperit normalment dona pau, dona goig, però si el meu cor està impur, l'Esperit punxarà, farà grinyolar la impuresa del meu cor amb la bondat de l'amor de Déu. L'Esperit fereix, cou quan joestic malalt, però és curatiu i sanador; llavors ens queixem i no volem que ens curi com l'endimoniat de Gerasa (Mc 5,1).

### **Sant Francesc d'Assís**

Sant Francesc remarca sovint que la irritació freqüent és signe del mal esperit. El qui és pobre no s'irrita. El qui s'irrita denota que té una apropiació indeguda d'allò pel que s'irrita. Així, la irritació és símptoma de l'apropriació indeguda dels meus drets, de la meva fama, de les meves coses. Per exemple: Siestic apropiat dels meus drets i algú trepitja algun d'ells saltaré irritat, "és una injustícia!" Siestic apropiat de la meva fama, de la meva imatge i algú la taca amb un comentari inadequat, m'enfadaré de seguida. I siestic lliure de la meva imatge, i em diuen "idiota", em donarà igual. Siestic lliure de les meves possessions personals, si algú m'agafa un llibre, no m'irrito.

Sant Francesc deia: "N'hi ha molts que, perseverant en oracions i en oficis, practiquen qui-sap-les abstinències i afliccions corporals; però, quan senten una paraula que els sembla d'ésser injuriosa o per qualsevol cosa que se'ls prengui, escandalit-



zats, de seguida es contorben. Aquests no són pobres d'esperit" (Admonició 14).

La ira és signe de la impuresa del meu cor i d'una apropiació indeguda de les coses. Francesc diu que "el qui és veritablement pobre d'esperit mai no s'irrita i estima els qui li peguen a la galta", o sigui, estima els enemics.

Aquest criteri és recurrent en els seus escrits. La seva Regla afirma que la prova que tenim l'Esperit del Senyor és que "tenim humilitat, paciència en la persecució i la malaltia i estimem aquells que ens persegueixen, reprenen i acusen" (2R 10,10). És a dir, la mansuetud de Jesús a la Passió és criteri de la possessió de l'Esperit.

I estimem veritablement els enemics quan no ens dolem interiorment de la injustícia que ens fan (Admonició 9). És a dir, si quan rebem una agressió, no només no la retornem, sinó que no ens queixem ni remuguem interiorment.

Si no actuem així, no tenim l'Esperit Sant. I en l'Admonició 12 ens dona un altre criteri per discernir l'Esperit: "...Es pot conèixer si el servent de Déu té l'Esperit del Senyor, així: si és que en obrar el Senyor algun bé per mitjà d'Ell, tanmateix no se n'orgulleix la seva carn..., ans als seus ulls es considera inferior a tots els altres homes..."

Per a Francesc tot el que tenim i som és un do de Déu, i allò bo que fem és Déu qui ho fa en nosaltres. Per tant, qui es vanagloria per alguna cosa bona que ha fet, s'apropia els dons del Senyor. I si se sent superior, no té l'Esperit del Senyor, viu en l'engany sobre si mateix.

Un altre criteri molt clar és de Jesús: "Pels seus fruits els coneixereu", mira el que fan i com ho fan, i sabràs què pensen o què senten; miro jo el que faig i sabré quin esperit tinc.

L'oració autèntica es comprova en la relació amb les persones, amb els germans, amb l'oferiment per al treball manual, amb la humilitat, amb la paciència per acollir les ofenses... deia santa Teresa. Si la persona que prega molt és insuportable en la vida quotidiana, no té l'Esperit Sant. Prega malament.

Diu Maximiliano Herráiz en un llibre sobre santa Teresa<sup>2</sup>:

"La mejor norma para distinguir al místico del neurótico es la vida diaria. Los grandes maestros ponían menos carga en lo que sucedía en la mente durante la oración que en la vida de la persona al margen de la oración. No hay duda de que Santa Teresa hubiera hecho pocas preguntas sobre las rayas del místico en el electroencefalograma... Habría preguntado más bien por su adaptabilidad a la vida de comunidad, a su humilde servicio a los demás, a sus hábitos de trabajo duro,

2. MAXIMILIANO HERRÁIZ, "La oración: historia de amistad", Ed. de Espiritualidad 1985.

a su capacidad para las faenas fatigosas. Por estas normas comunes, ella y otros como ella, hubieran juzgado la calidad del misticismo. Puso, sobre todo, gran énfasis en la capacidad de la persona para someterse a la verdad”.

### **Sant Ignasi de Loiola**

En els seus Exercicis Espirituals, sant Ignasi inclou unes regles de discerniment que són de gran profunditat espiritual (EE 313-336).

En l'encapçalament diu: “Regles per d'alguna manera sentir i conèixer les diferents mocions que en l'ànima es causen; les bones per rebre-les i les dolentes per llençar-les”. Són criteris per a conèixer si el que sentim és de l'Esperit Sant o no.

Recuperem la idea que l'Esperit no sempre em donarà pau. Depèn de com estigui la meua vida, em donarà pau o em punxarà. Això sant Ignasi ho matisa d'una forma genial: diu en la primera regla que en les persones que van de pecat mortal en pecat mortal (posseïdes pel narcisisme o l'egoisme) acostuma normalment l'enemic a proposar-los plaers aparents, fent imaginar delectacions i plaers sensuais (plaers aparents que et deixen pitjor si no t'adones i reflexiones) [313].

Si entre els meus actes no hi ha un espai per assaborir les conseqüències, seré esclau dels meus capricis, perquè després d'un plaer ve el desig d'un altre, i el següent ha de ser major, si no, no em sacia. El dimoni actua així en les persones que van de mal en pitjor. I, en aquestes persones, el bon Esperit usa un mode contrari, “punxant-los i remordint-los les consciències per la sindèresi de la raó”, pel sentit comú. En les persones que van cap avall, el mal esperit utilitza la sensualitat, perquè la tenen impura, per suggerir-los plaers majors. I el bon Esperit utilitza la raó, que sempre està sana, per punxar amb la consciència, per punxar amb el sentit

comú. O sigui, que el bon Esperit no sempre dona pau i dolcesa, sinó que punxa quan la meua vida va malament.

“En la persona que va pujant de bé en millor”, que és la que va ordenant la seva vida, que mira de treballar pels altres, que fa oració, que porta una vida sòbria, ben enfocada..., és de forma contrària a la primera regla. Llavors és propi del mal esperit mossegar, entristir, posar impediments, inquietant amb falses raons. Com no pot usar la meua sensualitat perquè està sana, usarà el meu pensament per enganyar-me amb falses raons.

Quan sant Ignasi començava a fer dejunis, oració, i a viure molt pobrament, el mal esperit li feia pensar que es quedaria com una senyora geperuda de Manresa i perdria la salut. Falses raons perquè abandoni els dejunis, la penitència... Quan jo vaig de bé en millor, el mal esperit intentarà convèncer-me perquè no continuï així. Santa Clara s'aixecava de nit per pregar i plorava llàgrimes d'amor, i el dimoni li feia pensar: “Si segueixes plorant d'aquesta manera el cervell se't sortirà pel nas”. Si t'ho creus, t'espantes i no segueixes pregant.

Una experiència freqüent en els que van de bé en millor és la de l'àngel de llum que ens tempta amb aparença de bé, per exemple: ara estic estudiant perquè és hora d'estudiar i llavors em ve un desig enorme d'oració, una “moció mística”... que em fa pensar “això és de Déu, pregar és bo” i... ja he deixat l'estudi. Sota l'aparença de bé, m'ha temptat amb una cosa bona, m'ha enganyat i he abandonat el que havia de fer.

El bon Esperit, quan la meua vida va bé, em donarà ànim, força, consolacions, llàgrimes, inspiracions, quietud, amb el sentiment perquè el tinc sa. Em donarà gustos i dolçors en seguir pel bon camí emprès.

La cinquena regla no s'ha d'oblidar mai [318], és tan important que ha passat a la tradició oral de l'Església: “en temps de desolació no fer mai mudança”. Això ha



salvat més d'una vocació. Perquè en estar desolats no veiem bé per què tenim el cor trist, i de seguida pensem que en un altre lloc estaríem millor i no ens adonem que el problema soc jo, no el lloc, perquè si canvio de lloc em passarà el mateix. He de canviar el cor, no de lloc; per tant, no prendre mai decisions quan estic en desolació, i esperar a tenir certa pau, per veure-hi més clar.

La novena també és molt profunda [322], diu que hi ha tres causes per les quals ens trobem en desolació:

“La primera per ser tebis, mandrosos o negligents en els nostres exercicis espirituals”; per això és important, quan estem tristos, examinar si entrem bé a l'oració, si compleixo el temps previst, si faig l'oració com s'indica. Faig correctament els exercicis? Perquè si no els faig correctament és normal que estigui en desolació.

“La segona és per provar-nos per quant som i en quant ens allarguem en el seu servei i lloança”, és a dir, per fer-nos

madurar, “sense tant estipendi de consolacions”. L'aridesa, quan no sento res, és per fer-nos créixer, és bona. És perquè no depenguem tant del que ens dona Déu sinó que l'estimem pel que és.

“La tercera causa de desolació és per donar-nos coneixement, a fi que internament sentim que no depèn de nosaltres aconseguir devoció crescuda”, que no depèn de nosaltres la carícia de l'Esperit Sant, que és gratuït. Anem a l'oració com una ofrena on li retornem el temps a Déu perquè tot el temps és seu. A vegades, Déu ens dona la desolació perquè aprenguem a viure en obsequi de Jesucrist; la nostra vida és un obsequi pel molt que Déu ha fet per nosaltres, amb la nostra vida li retornem una mica de l'infinít Amor que ha vessat en nosaltres.

El principi fonamental del discerniment és assaborir per experiència pròpia l'Esperit Sant. Quan he fet experiència de la dolcesa, de la pau i de l'amor de l'Esperit, puc comparar les altres experiències i sempre em semblaran inferiors. Quan estimi amb una mica d'impuresa, comparant amb les vegades que vaig estimar en l'Esperit Sant, de seguida trobaré allò impur, però si no he estimat mai amb l'amor de l'Esperit em semblarà sa un amor que no ho és.

### Bibliografia

MARCO I. RUPNIK, “*El discernimiento*”, Ed. Monte Carmelo, 2015.

SANT ATANASI, “*Vida de sant Antoni*”, Col. El Gra de Blat 77, PAM, 1989.

Les Regles de discerniment de sant Ignasi es troben als “*Ejercicios Espirituales*” núm. 313-336. Text i comentaris a J.M. RAMBLA, “*Una manera de estar en el mundo*”, Ed. Mensajero, 2020, pp. 333-358.

Les Admonicions de sant Francesc es troben a “*Francesc d'Assís. Clara d'Assís. Escrits*”, Col. Clàssics del Cristianisme 1, pp. 76-83.

# PARAULA I VERITAT

FRA ÒSCAR BERNAUS

## Un experiment

Fa anys, quan vivia a Alemanya, em van regalar un llibre titulat *La paraula més bonica de l'alemany*. Es tracta d'un llibre que recollia el resultat d'un concurs internacional promocionat pel Goethe Institut, entre d'altres institucions alemanyes, en què es demanava a la gent –ja s'endevina pel títol– quina trobaven que era la paraula més bonica de l'alemany i que justificuessin la seva elecció. El llibre recollia el resultat final amb algunes de les aportacions de la gent que el jurat havia trobat més interessants. Hi havia respostes donades per nens, absolutament delicioses de tant innocents ensems que originals com eren; n'hi havia de fetes per estrangers que havien après o estaven aprenent la llengua i havien quedat fascinats per expressions sorprenents. Hi havia paraules que cridaven l'atenció per la dificultat de poder-ne explicar el sentit, perquè eren com intraduïbles. També eren molt cridaneres algunes explicacions que oferien els participants. Un experiment d'allò més interessant. D'entre les moltes paraules escollides, me'n van cridar l'atenció dues que m'agradaria compartir amb vosaltres, si teniu una mica de paciència.

La primera és *Zweismamkeit*. Es tracta d'una paraula que inclou, primer, un numeral (*zwei*, que vol dir “dos”) i després, dos sufixos: *-sam* i *-keit*. El primer fa que un mot esdevingui adjectiu. Així, per exemple, del verb *aufmerken* “estar atent” es forma l'adjectiu *aufmerksam* “atent”. El segon sufix, *-keit*, el que fa és que l'adjectiu al qual s'uneix esdevingui el substantiu que en representa el concepte general o abstracte: així, tornant a l'exemple anterior, de *aufmerksam* en sorgeix *Aufmerksamkeit*, és a dir, “atenció”. Doncs bé, tornant a la

*Zweismamkeit*, ens trobem davant d'una paraula que ens reporta un concepte molt bonic i que difícilment podrem traduir en català emprant un sol mot. És una paraula construïda en paral·lel a una altra: *Einsamkeit*, on *Ein* vol dir “un”. *Einsamkeit* significa “soledat”, “estar un mateix amb un mateix, sol”. Doncs bé, la *Zweismamkeit* és estar dues persones a soles l'una amb l'altra. És una paraula que hom alguna vegada podia sentir amb goig en boca d'algunes persones que, per la vida que duïen molt atafegada, et deïen: “que bé que vénen aquests dies de festa, perquè podré gaudir de la *Zweismamkeit*”, com volent dir, podré estar a soles per fi amb la meva parella, simplement gaudir del fet d'estar junts tots dos, sense més.

L'altra paraula que volia comentar-vos és d'un caire molt diferent: *Schadenfreude*. Aquí ens trobem davant d'un típic compost de dos substantius: *Schaden* “dany” i *Freude* “alegria”. Es tracta d'una paraula que vol dir “l'alegria que se sent per la desgràcia de l'altre”. És una paraula que tradueix un sentiment terrible: la corrupció més infame de l'alegria, perquè com es pot sentir alegria pel patiment d'un altre? En la literatura espiritual cristiana se'n parla, d'aquest sentiment, a l'hora de fer examen de consciència, com d'un dels pitjors pecats contra la caritat fraterna, molt al costat de l'enveja. Un pecat dels més lletjos i bruts que es poden donar en el clos de l'interior de la persona.

També fóra molt interessant de referir el fet que una llengua no disposi de segons quines paraules. No vol dir pas això que els parlants d'aquesta llengua no entenguin el concepte que s'hi refereix. En català no tenim una paraula per *Zweismamkeit* o



per *Schadenfreude* però tots entenem ben bé a quines emocions o sentiments fan referència, els podem explicar. El fet, però, de comptar amb una paraula concreta pot ajudar a identificar, expressar i “treballar” allò que s’hi representa. Basti dir que sembla que en alemany no hi ha pròpiament una paraula per al “ressentiment”. Per referir-s’hi es diuen mots aproximatiu o bé, les persones que són prou cultes, usen el mot francès, idèntic al català en aquest cas, tot pronunciant-lo a la francesa. Si hom no coneix la paraula, potser tingui més dificultats a capir allò que li passa per dintre i, per tant, convé molt a la introspecció de dotar-se d’instrumentari analític per ajudar-se a pouar en els abismes del que passa per l’interior de la persona. Les paraules certament hi ajuden molt. Encara que no són garantia de res. Puc ser un gran coneixedor de tota la poètica del món, en el meu i en altres idiomes, i ser un mesquí.

Certament, però, les paraules ens ajuden a traduir el nostre interior i ens ajuden a davallar-hi lluminosament. En són com

una mena de reflex, l’abast del qual té els seus límits intrínsecs. Ens hi subjectem perquè vivim aferrats als conceptes i potser la part defectuosa en això és que creiem massa que la realitat passa totalment per les paraules, quan crec que és a l’inrevés: hi ha una realitat ben real i les paraules miren d’atansar-s’hi, miren de reflectir-ne els ecos profunds, des d’una interioritat que es va modelant. A mesura que creix el nostre vocabulari, podríem dir, més gran es fa la capacitat d’introspecció i, cal dir-ho de seguida, més un hom s’adona de la immensitat d’allò que mai no podrà ésser dit del tot. Per molt que no pugui ésser dit del tot, puc atansar-m’hi amb la seguretat que la multiplicitat de significats apunten a un sentit i que aquest sentit em constitueix i es deixa trobar. Amb les paraules puc ajudar a fer un retrat del que em passa, puc verbalitzar-ho i, fent-ho, corregir, si cal, allò que cal corregir. O meravellar-me del que trobo i donar-ne gràcies. La contemplació adquireix un nou sentit. No és un mer callar davant la vacuitat que no pot ser dita: és adoració reverencial, és resposta. D’altra

banda, amb les paraules que apreng dels altres i amb què els altres *em* diuen puc créixer. El fet de comptar amb una paraula com *Schadenfreude* pot ajudar molt a combatre un sentiment pernicios que fàcilment pot assaltar-me o pot assaltar algú. A través de la paraula puc ajudar a construir interiors, puc acompanyar, puc ésser acompanyat, amb delicadesa, amb finor. Per això és tant important de cuidar-les, les paraules, de tenir-ne cura, de maldar que no es perdin ni caiguin en l'oblit o en la banalitat.

Un experiment lingüístic com el que es féu a Alemanya seria bo de fer-lo aquí, entre nosaltres. Quantes paraules precioses no podríem mirar de recuperar... Potser moltes, les sentiríem per primera vegada i ens obririen tot un univers nou per dintre. ¿El recordeu, aquell cant tan bonic que fem per Pasqua: *oh canta, canta la victòria del cèlic redemptor*? Hi ha un vers que diu parlant de l'Anyell: "car amb sa sang que el món arrosa signà el pacte novell". El verb "arrosar", quantes vegades l'haureu sentit fora d'aquest cant? Ben poques o mai. Vol dir "mullar quelcom com la rosada ho mullaria", mullar amb la delicadesa suau de la rosada. Un verb perdut en l'oblit que un cant pasqual ens el conserva encara. O coneixeu el verb "adondar", que vol dir "fer dòcil algú rebel"? Quina tristor quan els diccionaris descarten paraules perquè la freqüència de les estadístiques marquen que llur ús ha decandit.

### **La paraula, la fragilitat que ens pot fer forts**

Tots coneixem aquella dita que *les paraules se les emporta el vent*. Ve a significar una fragilitat constitutiva de la paraula, sobretot de la paraula dita oralment. Moltes vegades aquesta frase pot prendre un caire fatalista, bé que ben real, sobre la seva inconsistència: pot aplicar-se a circumstàncies molt concretes, en què un dona un consell bo a algú que va molt a la seva, per

exemple, i tot acaba quedant igual. No hi ha manera que el que li dius per ajudar-lo qualli. Costa molt, de fet, que la paraula dita qualli: demana una receptivitat molt generosa. La paraula escrita semblaria que ja és tota una altra cosa: *scripta manent*, que deien els antics. Quan la paraula es posa per escrit sembla que té més força per perdurar. Però, la seva eficàcia, la seva repercussió en qui la rep, ¿fins a quin punt és més forta que la de la paraula dita? Potser en la paraula escrita, com que habitualment arriba al receptor a través de la lectura, es dona una possibilitat més alta que aquesta qualli: el lector té un espai interior necessàriament més dilatat i obert a la reflexió, a la interiorització, a la introspecció, a l'anàlisi. Antigament, quan els escrits eren cosa cara de veure (literalment), l'oralitat, unida a la memòria, tenia un paper fonamentador o sedimentador de la transmissió del saber i, per tant, del creixement i de la supervivència d'una societat. Sant Agustí recorda a les seves *Confessions* (VI, 3) l'estranyesa que li causà veure el bisbe Ambròs de Milà llegint en silenci, en un moment en què la lectura, fins i tot la privada, es feia en veu alta, o bé en què els escriptors no escrivien, sinó que dictaven les seves obres. Tot estava revestit d'oralitat en aquells temps i, per tant, es cuidava moltíssim allò que s'havia de dir, perquè les *paraules se les emporta el vent* i, si un volia que les paraules quallessin, havia de procurar que fossin molt ben pensades i dites per tal que, en arribar a les oïdes dels receptors, produïssin algun impacte.

D'altra banda, com bé sabem, a través d'unes quantes paraules, dites amb l'adequada selecció, ordenació i entonació, amb vistes al públic o a la persona que hom té al davant, es pot aconseguir que aquesta persona o grup de persones faci alguna cosa. És el que alguns filòsofs i lingüistes anomenen "efecte perlocutiu" dels actes de parla. *Les paraules fan coses* o potser

seria millor de dir aquí *les paraules fan fer coses*. ¿Quants discursos no encenen la flama de l'odi contra els immigrants, per exemple, o contra persones que no són del nostre grup, etc.? ¿Quantes miserables desgràcies no ha comportat això en la nostra desgraciada història més recent? ¿Quantes guerres, quanta mort, quanta injustícia...? ¿Quines paraules hi ha al darrere d'això? I al revés, ¿quantes conversions no han suscitat unes paraules evangèliques anunciades i escoltades en el moment oportú? ¿Quantes paraules no han tret de la boira de l'amargor persones enfonsades en una fosca pregona? Hi ha paraules de moltes menes, doncs. Cal anar, doncs, més enllà de les paraules: cal saber-hi trobar les intencions.

Les paraules esdevenen, vistes així, conductores d'alguna cosa que va més enllà d'elles mateixes. Són transmissores, portadores, traductores. Teixeixen lligams o els trenquen. Poden guarir o ferir. Parlen molt de com som per dins, de com estem fets, de la nostra ductilitat, de la nostra fragilitat i de la nostra fortalesa. És curiós com, d'una cosa tan simple i pobra aparentment, en sorgeixi allò que fonamentalment ens distingeix dels altres éssers vivents, perquè la paraula denota una intel·ligència al darrere que surt a l'encontre d'algú que l'escolti i l'aculli: surt a l'encontre d'una resposta. Fins a tal punt és important la paraula per a l'home que, després que aquesta es desenvolupés com a element vertebrador i constituti de l'ésser humà, que verbalitza, que és capaç de *dir* i de *dir-se*, és aleshores que prengué sentit parlar del silenci o, millor dit, dels silencis. Després que un pugui *dir* i *dir-se*, després d'exercitar-se en la paraula, emergeix la consciència, com deia més amunt, que allò més important no pot ser dit i que més val callar-ne (vegeu el final del *Tractatus* de Wittgenstein, en aquest sentit: "d'allò de què no es pot parlar, se n'ha de callar").

Caldria, tanmateix, afegir aquí de seguida, la convenient matisació que hi fa J. Ratzinger (*Fe y futuro*, Desclée de Brouwer: 2007, p. 75): "[aquesta frase de Wittgenstein] es lògica només en aparença. Perquè el *logos*, el sentit de l'ésser humà, va molt més enllà de la lògica formal. L'ésser humà ha de parlar precisament d'allò inexpressable per tal de parlar de si mateix; ha de reflexionar sobre allò que no és calculable, per tal que el pensament toqui la zona d'allò veritablement humà."

### La paraula en crisi

Tot en l'home gira entorn de la paraula. Vull dir que en l'home, constitutivament, hi ha voluntat de significar i significar-se: hi ha captació i expressió de sentit. L'intent de verbalització del món per part de l'home per a allò que l'home és en el món esdevé crucial. La paraula és crucial. Ens trobem, però, actualment, en un moment de crisi de la paraula. Una crisi per excés o fretura i, en conseqüència, per banalització. La paraula ha esdevingut més que mai xerrameca i no reflex d'una íntima profunditat en què hi ressona la pròpia veu, que mira de dir i de dir-se, i cerca, en la seva tensió constitutiva, respostes. Saber triar i destriar implica ja una saviesa important. En un món en què el soroll de paraules amuntegades de missatges breus i repetitius (on tot acaba sent "reenviar" i "retuitejar"), és difícil que hom trobi respostes i és fàcil, per contra, que hom perdi la consciència de l'impuls de cercar respostes; de cercar, en el fons, la veritat. És l'imperi del relativisme en què les paraules han esdevingut pedres qualssevol que hom agafa per llençar contra el veí que no pensa com jo. Les afirmacions que es fan a balquena a les xarxes socials tot sovint no provenen d'àmbits de reflexió i quietud en què la paraula esdevé dialògica i no xerrameca interior, soroll de mercat i d'aglomeració, batibull d'emocions que volen simplement fer-se sentir, prorrompre, esclatar.



Les afirmacions que es fan als mitjans de comunicació són massa sovint repeticions (interessades) al servei d'ideologies concretes que busquen d'afectar les emocions dels receptors. Els seus ideòlegs coneixen bé la "força perlocutiva" de la paraula (*fer fer una cosa* amb les paraules). Com el mateix sant Agustí la coneixia i denunciava, perquè ell mateix havia emprat les seves dots retòriques extraordinàries per moure sentències cap a resolucions que li convenien obviant la justícia i l'ètica que calia cercar: obviant, en definitiva, la veritat. És el que també denuncià a tort i a dret Plató enfront dels sofistes. Un tema antiquíssim, doncs, i d'una urgència més viva que mai. Perquè l'ús que hom fa de la paraula no pot ésser trivial ni relatiu: ens hi va la veritat i, amb aquesta, el sentit ple de la vida, la seva destinació, cap a la qual hom té la responsabilitat d'orientar-la. La crisi de la paraula, doncs, ens duu conseqüentment a parlar de crisi de la veritat. Una va lligada a l'altra i, en l'exercici de "desvelament" del sentit de les coses a través de la capacitat per fer-ho que ens és constitutiva per la traducció que en fem mercès a la paraula, és fonamental que l'exercitació tingui clar el seu destí.

### La solució definitiva

Per als cristians, la veritat no és només allò que resulta de la relació concordant entre les coses i l'enteniment. No és un concepte epistemològic i ja està, enclòs en l'àmbit del pensament, per dir-ho així. La veritat té per a nosaltres nom i cognoms, és una persona, amb un nom que està per damunt de tot altre nom i davant del qual tota criatura s'ha d'agenollar. La veritat la trobem en la persona de Jesús de Natzaret, al qual sant Joan anomena, en el seu evangeli, *Logos*, el Verb de Déu, la Paraula de Déu, que s'ha fet carn i ha plantat el seu tabernacle entre nosaltres i el món no l'ha acollit, sinó que l'ha crucificat. Aquesta és la gosadia cristiana: l'afirmació joiosa d'una



paradoxa, d'una impossibilitat resplendent, que obre horitzons insospitats. La tenda del trobament en què tota la presència de Déu es concreta, singularment i particular, en una persona molt concreta, de carn i ossos, que ens revela el rostre de Déu, dins l'àmbit de la creaturalitat, dins del temps i l'espai i la relacionalitat. I davant d'aquest rostre, quan el descobreixes, t'hi estaries hores i hores mirant-lo, deixant-te mirar per Ell... És rostre i és Paraula. És Persona. Tot canvia de cop des de l'instant en què hom *reconeix* en Jesús de Natzaret l'autor de la vida, el creador de tot l'univers. La visió del món, del sentit de la història, col·lectiva i personal, la meva relació amb l'entorn, amb els altres, amb mi mateix, amb el món, necessàriament adopta una forma diferent perquè, en el *reconeixement* de Déu en la persona del Crist, hom troba el punt de referència clau de tota recerca de la veritat. Tota adequació

de la realitat a l'enteniment passa aleshores per una comprensió ulterior de les coses a la llum de l'autor d'aquesta realitat i d'aquest enteniment que permet de comprendre-la, comprendre's *tot reconeixent-lo*. Aquest "desvelament" se'ns dona per gràcia, però tots els homes l'anhelan amb una bogeria, amb un foc, que el mateix Jesús en algun moment pot manifestar a la inversa perquè Ell és Déu i home a la vegada: l'home té set de Déu perquè Déu té una set immensa de l'home, que ha creat a imatge seva. En podem parlar a partir de Jesús, de la seva revelació. La nostra follia de recerca de veritat que ens crema les entranyes podria fins i tot arribar a explicar que Déu ens faci nosa, perquè la capacitat per a la comprensió de la veritat que és Crist mateix, la capacitat íntima per a *reconèixer-lo* quan ens el trobem, pot topar fàcilment també amb un desig d'autonomia que no contempli ni accepti la transcendència personal com a solució inherent que ens ve donada. No: el subjecte sol, tot sol, autònomament, se les vol campar en el món, com un animal més d'una de les moltes espècies que poblen la terra, i amb la sola intel·ligència autogestionar-se la vida i la mort amb una idea de bé i de mal que penja, amb més o menys fortuna, d'una visió subjectivista del propi actuar, on bé i mal es mesuren en funció de plaer i dolor experimentats o causats. O bé per un desig immens de vida, d'existència, que cal explicar, perquè ha d'enfrontar-se contínuament amb la perspectiva de la mort. Vist així, el futur entra, amb una tensió insuportable, dins del present de cadascú. Com es resol, això?

Tornant a la llengua alemanya amb què començàvem, "Salvador" en alemany es diu *Erlöser*. A la base del mot hi ha el verb *lösen* que vol dir "deslligar" "desfer" "dissoldre" i per extensió "alliberar". Així, d'aquest verb en deriva el substantiu *Lösung*, que vol dir "deslligament", "dissolució", però que molt més freqüentment, s'empra per

significar senzillament "solució". ¿Què és al cap i a la fi una *solució*? És la dissolució d'un problema. Allò que era problemàtic desapareix perquè se n'ha trobat la solució. D'altra banda, el prefix *er-*, entre els diversos significats que aporta a la paraula a què s'afegeix, pot significar "dur una cosa al seu punt culminant". Així, per exemple, si *folgen* és "seguir", tenim *erfolgen* "aconseguir, realitzar-se o atènyer quelcom amb èxit". En el cas que ens ocupa, Jesucrist és l'*Erlöser*, és a dir, el "solucionador definitiu", "alliberador", el "deslliurador". És l'acomplidor total i definitiu del sentit de totes les coses. Així, la redempció o la salvació en alemany és la *Erlösung*, la "solució definitiva o plena".

Si se'm permet de fer un gir no gaire "acadèmic", es podria fer notar aquí que, amb només dues lletres de diferència, els alemanys nazis van crear una paraula que venia a voler dir tot el contrari del que significa la "salvació", la "solució definitiva" del mal, del pecat original. Fou a Wannsee, el 20 de gener de 1942. Fa feredat de dir. Pel que sembla, es tracta d'una paraula ben bé inventada per ells. Allà es va concretar de manera implacable la *Endlösung*: la "solució final" al "problema jueu". Per a ells, aquest caràcter "resolutiu" devia de constituir un triomf inexorable de la seva ideologia maligna i perversa: la gran (re) solució final passava per l'aniquilació total del poble jueu. De la *Erlösung* que Jesús, "un jueu marginal", va portar a tot el món, es va passar a la *Endlösung*, la concreció del mal absolut per mans d'uns homes que, amb la idea del superhome nietzscheà clavada al cervell, abocaven tot el seu odi sobre el poble d'Israel, el poble de Déu. Matant el seu poble matarien Déu mateix, pensaven potser? El cas és que ho van perpetrar, com tristament sabem. Van crucificar de nou Déu exterminant planificadament i metòdica el seu poble escollit, a banda de molts altres opositors que els sortiren al pas.

La solució definitiva, però, no pot pas venir de la mort ni concloure en ella. La paraula no mor un cop ha estat dita, per molt que el vent se les endugui totes. No a partir de Jesús, de la seva passió, mort i Resurrecció. La Paraula va ser dita definitivament en Jesús de Natzaret, el Verb encarnat, i la mort que se l'endugué ignominiosament, el crim que la humanitat perpetrà, quedà esborrat per un altre vent: el vent de l'Esperit que el ressuscità, el retornà, el mateix alè de vida amb què creà el món i dóna vida a totes les coses a través de la seva Paraula creadora. Des de Jesús Ressuscitat no és possible de parlar de mort si no és en termes de viure sense Ell, d'esquenes a Ell. Aquesta és l'enorme responsabilitat que cau sobre nosaltres cristians: viure orientadament cap al Sol que no té posta, Crist, que, "tornant d'entre els morts, s'aparegué gloriós als homes com el sol en dia serè i que viu i regna pels segles dels segles", com es proclama al pregó de la nit de Pasqua. D'aquí en neix la responsabilitat de fer-lo conèixer amb fets i paraules concordants amb la Veritat que és Ell, d'anunciar-lo amb el foc d'aquest Esperit que ens ve d'Ell mateix. Ell és la Paraula que *salva definitivament (erlösen)* tota paraula. Però, realment de tota paraula? En el cas d'una paraula monstruosa com la referida, *Endlösung*, Jesús esdevé no ja la solució final, sinó que, capgirant-ho tot i il·luminant el mal perpetrat amb la llum nova de la Pasqua, Ell mateix esdevé la *solució definitiva (Erlösung)* de la humanitat, perquè en Ell s'il·lumina el misteri mateix que és l'home per a si mateix i es refà aquella imatge deformada pel primer Adam (cf. *Gaudium et spes*, 22). La monstruositat dels actes humans, la intel·ligència al servei del mal absolut, queda posada en evidència. La porta del cel, que és Ell, queda oberta, però alhora també la possibilitat de condemna-ció eterna pesa sobre allò que hom fa.



Les paraules, *des de Jesús*, no se les emporta el vent, sinó que són inflamades pel vent de l'Esperit; enceses com una flamarada, són cridades a revelar a l'home aquella Paraula a imatge de la qual va ser creat. En aquesta *responsabilitat d'orientació*, l'esperança de saber-lo vivent i al costat nostre il·lumina el nostre caminar. Romanem, doncs, en una tensió oberta que pugna, en el nostre món actual més que mai, entre inflexions de voluntat que diuen molt de l'home i de com aquest ha d'entendre i fer ús de la seva llibertat.

Tant de bo que tot allò que diem, pensem, fem, estigui inflammat i orientat per aquest foc inextingible que cerca incessantment de trobar-nos perquè ens estima amb bogeria fins al punt de demanar-nos l'almoina del nostre amor. Tant de bo hi sapiguem correspondre humilment de cor i de paraula. Demanem-ho amb confiança.

# EL TEÒLEG SOLOVIEV O EL CRISTIANISME COM A VERITAT TOTAL

FRA FREDERIC RAURELL

## I. Ambient socio-cultural familiar

Vladimir Soloviev (Moscou 1835 - Moscou 1900), neix en el si d'una família profundament religiosa, en la qual ja des de la infantesa se sent amarat per la mística de la *sofia*, és a dir, de la saviesa de Déu. Però a la universitat començava a sentir-se l'aire del *Manifest Comunista* de Marx, que posa els fonaments teòrics del comunisme modern l'any 1848.

A la universitat perd la fe de la infantesa i de l'adolescència i festeja amb el materialisme ateu i amb el socialisme. Privadament llegeix les obres de Spinoza, Kant, Schelling i Schopenhauer.

El 1872 passa a la facultat de filosofia de Moscou, però insatisfet del pensament filosòfic marxista, s'inscriu a l'acadèmia eclesiàstica de Moscou. El 1874 escriu la seva tesi doctoral: "Crítica de la Filosofia Occidental". A Sant Petersburg es troba amb els majors esperits del temps: entre ell i Fiódor Dostoievski s'estableix una profunda i profitosa amistat.

En el 1881 els interessos de Soloviev es desplacen vers nous horitzons i s'engrandeixen en profunditat. Cada vegada es va afirmant més en ell la convicció que el cristianisme és la veritat que pot transformar el món. Està convençut que si l'Església Ortodoxa de Moscou i l'Església Catòlica de Roma esguardessin més la primitiva comunitat de Jerusalem, el col·lectivisme marxista no seria necessari.

L'Església Ortodoxa i la societat russa el disgusten. En un primer moment jutja negativament l'Església Catòlica, com també la protestant luterana: les veu massa lligades i dependents del poder polític. En aquesta

crisi decideix tornar a estudiar els concilis ecumènics, i ho fa a través de Newman, convertit de l'anglicanisme: veu en Newman un esperit profundament evangèlic com Francesc d'Assís; la conversió de Newman al catolicisme el fa pensar.

## 2. Algunes obres de Soloviev

Soloviev pensa, reflexiona i escriu molt. És un teòleg i poeta. La seva teologia és pensament i art. La seva producció és densa en nombre i qualitat. En el catàleg de les seves obres ocupen un lloc destacat, per la quantitat i qualitat, les onze obres de filosofia i l'ampli epistolari on es palesa la forta personalitat humano-espiritual d'aquest original teòleg, filòsof i literat. La lectura del seu epistolari és una etapa necessària per conèixer la personalitat d'aquest místic, teòleg i poeta.

Entre les seves obres s'han d'esmentar per la seva importància: *Lliçons sobre la divina humanitat*, Moscou 1881. Fins i tot, des d'aquestes pàgines de profunda teologia afirma la possibilitat d'una Església que sigui lloc d'autèntic humanisme, espai de diàleg i recuperació de principis compartits. L'ànima mística de Soloviev es percep amb forta vibració en l'obra *Fonaments espirituals de la vida*, Sant Petersburg 1884. Una obra que desvetllà gran interès per superar una visió estreta de la moral fou: *La justificació del bé*, Londres 1887; l'ètica és un do de l'experiència. El cristià no es pot evadir de la història. *Tres conversacions*, Moscou 1899: l'autèntic cristià sap comunicar la joia com Francesc d'Assís. Dialogar és acollir l'altre: un sol Déu, però moltes maneres d'expressar-lo.

Soloviev mor a Moscou el 31 de juliol de 1900. En el moment de la mort prega en hebreu pel poble jueu, gest que colpí profundament el gran pensador, teòleg i místic jueu Martin Buber.

### 3. Aspectes del pensament de Soloviev

Soloviev és el primer pensador rus contemporani que ens ha deixat un sistema complet i ben estructurat en el qual el saber científic, la seva filosofia, i la teologia, s'uneixen en una extraordinària sensibilitat poètica i no cal dir la seva profunda espiritualitat, tot ben lligat fins al punt de presentar un quadre complet de la realitat.

En la ploma de Soloviev s'hi percep també la filosofia moral i la historiografia d'E. Trobeckoj i de S. Bulgakov.<sup>1</sup>

Soloviev és un filòsof, un teòleg i també un poeta envers si mateix i envers els altres; el seu pensament és una constant especulació antropològica i teològica. Soloviev especula sobre química, sobre matemàtiques, però l'objectiu de la seva recerca és Déu, la teologia i l'home en la història i en la societat. Defensa amb valentia els drets de Déu, en una societat que s'organitza per negar-lo radicalment. Soloviev veu la realització millor de la presència divina en la societat, en la unió de Déu amb l'home, en la Teàndria, en el que ell anomena la divino-humanitat. En la seva obra *Lliçons sobre la divino-humanitat* Soloviev s'inspira curiosament en Filó d'Alexandria, que a la base del seu sistema hi col·loca el Logos. Soloviev construeix la seva cosmovisió a l'entorn de la sofía, que ell considera l'arquetipus

1. S. Bulgakov és un gran teòleg ortodox rus del s. XX. Geni poderós i multiforme que es proposa com a objectiu principal de la seva vida el de donar a la teologia russa ortodoxa una filosofia pròpia. Cf. P. CODA, "Una introduzione storica a S. Bulgakov", a *Lauerntianum* 43 (1989) 435-469.



diví de tot el cosmos i l'arquetipus diví de la realitat humana.

### 4. Lamentació per una cultura europea allunyada de Déu

Una lamentació constant i dolorosa de Soloviev és perquè la cultura europea s'hagi allunyat de Déu en afirmar de manera exclusiva el principi humà:

"La civilització occidental –escriu Soloviev– alliberà la consciència humana de moltes limitacions externes, proclamant els drets absoluts de l'home i refusant tot principi infinit en sentit positiu. L'home contemporani té la consciència de ser interiorment lliure, de ser superior a tot principi extern. La consciència contemporània europea reconeix a la persona humana drets divins, però no li dona energies divines ni contingut diví, perquè l'home modern admet en la vida i en el saber només una realitat relativa i limitada, la realitat dels fets i dels fenòmens particulars. Així, per un cantó, l'home és un ésser de valor absolut, de drets i exi-

gències absolutes, però per altre cantó és només un fenomen limitat i fugisser”.<sup>2</sup>

Fracassat l'home que pretén realitzar-se sense Déu, la lògica mateixa de les coses imposa la recerca de la solució del problema –home dins l'àmbit de la fe, dins l'horitzó de la divinitat. En arribar a aquest punt Soloviev fa l'estudi de la consciència religiosa de la humanitat. En aquest punt, i estranyament, es percep la influència de Hegel. En el desenvolupament de la consciència religiosa, Soloviev distingeix tres fases principals: la del budisme (consciència negativa), la del judaisme (consciència positiva monoteista), la del cristianisme (consciència positiva teàndrica) del Déu que s'encarna, que es fa home (*aner*).

Pel que fa al cristianisme, Soloviev intenta donar una solució racional dels dos grans misteris que el caracteritzen: el misteri de la Trinitat i el misteri de Crist. En relació al misteri de la Trinitat, explica l'origen del Verb com expressió del Pare, l'Esperit és l'afirmació d'aquesta expressió.

Passant a clarificar en concret el misteri de Crist, Soloviev el fa consistir essencialment en la presència en ell de tota la divinitat i de tota la humanitat.

### **L'obra redemptora de Crist actua en l'Església**

L'obra redemptora del Crist continua en l'Església, Soloviev, resumeix aquesta obra amb les següents paraules:

“La voluntat humana de Crist, després d'haver-se sotmès lliurement a la seva divinitat, aquesta el mogué a realitzar la voluntat divina en el procés físic del sofriment i de la mort. Tota la humanitat, en tant que cos del Crist, ha de fer seva la relació deguda entre la divinitat i la natura humana.”<sup>3</sup>

2. *Lliçó* II.

3. *Lliçó* XI.



Segons Soloviev, l'Església ha hagut de sofrir les tres temptacions de Crist: l'Església occidental catòlica ha sofert la temptació de l'esperit, és a dir, l'amor al poder perquè volgué sotmetre el món que jeu en el mal. L'Església protestant ha sofert la temptació de l'intel·lecte creant el racionalisme, que culmina en la filosofia de Hegel. La civilització occidental ha sofert la temptació de la carn a causa del seu socialisme econòmic i del positivisme. Només l'Orient no ha estat vençut per la temptació de la carn i ha conservat intacta la veritat de Crist però no ha sabut amarar-ne la realitat externa i no ha sabut crear una sòlida cultura cristiana. Per atènyer l'objectiu, és a dir, el principi diví conservat pur en certs sectors de l'Orient s'han d'unir el principi diví i el principi humà.<sup>4</sup>

4. vg. M. GEORGE, *Mystische und religiöse Erfahrungim Denken von Vladimir Soloviev*, Göttingen 1988, pp. 34 – 39.

# SANT DOMÈNEC DE GUZMÁN

FRA EDUARD REY

Una escena que trobem representada en molts convents franciscans és l'abraçada de sant Domènec i sant Francesc. És molt possible que aquest esdeveniment no hagi succeït mai. Però l'abraçada entre els dos sants ha estat molt representada, fins i tot per autors com el beat Angèlic, i els dos apareixen plegats a les lletanies dels sants d'ús en l'Església llatina. Sant Francesc és com si tingués diverses "parelles de ball". Avui el fem "ballar" sobretot amb santa Clara. Però, durant segles, de santa Clara ben just en parlaven les clarisses, i entre els frares el qui feia parella amb sant Francesc era sempre sant Domènec. Així doncs, la pregunta que em va portar a interessar-me per sant Domènec és si, prescindint de la historicitat d'aquesta abraçada, el que simbolitza és real o no. Realment sant Francesc i sant Domènec representen un mateix ideal que s'abraça, o representen ideals contraposats?

## En la plenitud de la Reforma Gregoriana

Acostumo a ambientar l'època amb un fet que va succeir quatre anys abans del naixement de sant Domènec: el martiri de sant Tomàs Beckett. En l'època de sant Domènec i de sant Francesc, els fruits de la reforma gregoriana arriben a la maduresa. Després d'un període en què els poders polítics s'havien introduït en l'Església d'una manera completament abusiva, en el segle XI és l'emperador el qui decideix aturar-ho, el qui intenta reformar l'Església imposant com a Papa un monjo de Cluny, un monjo reformat, que pren el nom de Gregori VII. Ell començarà la lluita perquè els bisbes ho siguin de debò, perquè els càrrecs eclesiàstics no siguin objecte

de negocis, perquè l'episcopat no s'ompli de fills i nebots dels nobles... Sant Tomàs Beckett d'alguna manera és una de les figures plenes de la Reforma gregoriana, un bisbe que va morir per defensar els drets de l'Església enfront del rei. És algú que arriba a arquebisbe de Canterbury precisament perquè és un home mundà i que el rei considera fidel. Però essent ja bisbe es converteix i acaba representant una Església que no abaixa el cap davant dels poders d'aquest món i afirma l'Evangeli al preu que sigui. Possiblement els propis sant Francesc i sant Domènec, que coincideixen en el moment culminant de la reforma gregoriana, sota el pontificat d'Innocenci III, també es puguin veure com a fruits madurs de tot aquest moviment.

## Canonge a Osma

Sant Domènec de Guzmán va néixer a Caleruega (Burgos), en el si d'una família especialment devota de la baixa noblesa. Un oncle sacerdot l'iniciarà en els estudis. Tenim coneixement de dos germans de sant Domènec, i tots dos van ser capellans. L'un va ser diocesà i va treballar tota la vida en un hospital acollint malalts, pelegrins i pobres, i l'altre va ser dominic, el beat Manés, que va sobreviure a sant Domènec.

L'any 1187, als tretze anys d'edat, Domènec es trasllada a Palència, on comença a estudiar el propi de l'època, també la teologia. S'orienta, des de molt jovenet, cap a la vida clerical. El 1196 ven els seus llibres d'estudi (un bé preuat en aquella època) i funda una almoina, com si avui posés en marxa una fundació. De tota aquesta època en tenim poques dades. El que en sabem ens ha arribat pel beat Jordà de Saxònia, el seu successor com a general dels dominics.



En aquell temps, alguns bisbes van decidir transformar els Capítols de Canonges de les catedrals en autèntiques comunitats religioses, sota la Regla de Sant Agustí. D'aquesta manera, es volia que la catedral esdevingués un lloc d'exemple de vida cristiana per a tota la diòcesi amb una comunitat que prega, que segueix una regla, que fa vida en comú... A la Catedral d'Osma s'havia donat aquest pas amb el Capítol de Canonges. En més d'una ocasió, el prior del Capítol de Canonges va passar després a ser Bisbe de la ciutat. Això irradiava una certa qualitat religiosa per a tot el bisbat. És possible que d'alguna manera aquell fet de vendre's els llibres i donar-los per als pobres fes que des de la Catedral d'Osma cridessin sant Domènec a incorporar-se com a canonge, ja que hi havia aquesta intenció que la comunitat que residia a la catedral tingués aquest to exemplar.

Sant Domènec s'incorpora l'any 1197. Trobem el seu nom en un parell de documents de l'època: com a sagristà el 1199 i com a sotsprior de la comunitat el 1201. És important, doncs, per a conèixer l'ambient que respirava sant Domènec, conèixer una mica la Regla de Sant Agustí que aquests canonges professaven. Ell fundarà un orde dedicat a la predicació, però sobre la base de la vida comú tal com es troba en la Regla de sant Agustí. De fet, encara avui els Frares Predicadors o Dominics professen la Regla de Sant Agustí.

Sant Domènec pensa en frares, en comunitats, no en individus que van sols. Ell ve d'una comunitat reformada, amb una certa exigència, que vol ser exemplar i, de fet, es mantindrà fidel tota la vida a la Regla de sant Agustí. Quan li aprovaren la fundació dels Dominics el 1216, farà poc temps que el Concili Laterà IV de 1215 haurà prohibit fer noves Regles. Els fran-



ciscans farem una mena de trampa i aconseguirem que ens aprovin la nostra amb l'argument que el Papa Inocenci III ja n'havia aprovat oralment els primers esbossos. Però sant Domènec deixarà als dominics la Regla de sant Agustí, que marca molts moviments d'aquesta època, ja des del segle XII: premonstratencs i altres moviments de canonges regulars, els dominics, els mercedaris, els agustins... És una Regla que és adoptada tant per moviments pràcticament monàstics al segle XII com per bona part dels moviments mendicants al segle XIII.

### **La Regla de sant Agustí**

Vegem algunes frases de la Regla de sant Agustí:

“Abans de res, habiteu unànimes a la casa i tingueu una sola ànima i un sol cor en camí cap a Déu”. Hi ha després tota una explicació molt bonica sobre els que eren rics abans de fer-se frares i els que eren pobres. Hi ha tot d'explicacions sobre com s'han d'entendre mútuament. Ni al pobre se li han de pujar els fums per estar vivint amb un ric, ni el ric ha de menysprear aquell que era pobre.

“No considereu res com a propi, sinó tingueu-ho tot en comú”. En aquest sentit, l'ideal de pobresa de la Regla de sant Agustí és diferent de la Regla franciscana. Aquesta es basa en la paraula de Jesús al jove ric: “Deixa-ho tot. Ven tot el que tens i dóna-ho als pobres. Vine i segueix-me”. Quan nosaltres ens fem frares no aportem res a la comunitat. I si es moren els nostres pares renunciem a l'herència, no va a la comunitat. Algú que està sota la Regla de sant Agustí és diferent, el que ell té ho aporta a la comunitat, i si rep una herència, va a la comunitat, seguint el que diuen els Fets dels Apòstols: “Tot ho tenien en comú”.

“Visqueu tots en unitat d'ànima i de cor i honoreu els uns en els altres Déu, de

qui us heu convertit en temples”. Aquesta frase és preciosa. Una convivència vestida sobre aquesta frase seria el Cel, directament.

“A l'oratori, que ningú no faci sinó allò per a què ha estat fet, d'on ha rebut el nom”. S'entén un tipus monestir o convent, amb un espai dedicat a la pregària on no es fa res més.

“Quan pregueu Déu amb salms i himnes, que senti el vostre cor el que preferiu amb la veu”. Aquesta frase es troba també, bastant semblant, a la Regla de sant Benet.

“Quan sortiu, aneu junts; quan arribeu on us dirigiu, romaneu junts”.

La Regla de sant Agustí és molt breu. Són vuit capítols. És la Regla que van agafant aquestes comunitats que volien poder fer pastoral. La Regla de sant Benet, que és la Regla monàstica de tot l'Occident, és pensada per a gent que està en el monestir, estable, dedicats a la vida contemplativa. La Regla de sant Agustí és com més oberta perquè la comunitat pugui fer una acció de cara enfora. Aquest és l'ambient que ell ha viscut, i transmetrà als seus una vida regular, una vida de convent, de comunitat, de pregària en comú, de mútua fraternitat, de mútua germanor.

### **Inicis de la predicació al Llenguadoc**

Fanjeaux és un poble que està prop de Carcassona. És un poble molt bonic que conserva encara avui l'aire medieval. Per tot un seguit de circumstàncies curioses, el lloc on es desenvoluparà el ministeri de sant Domènec, d'entrada, no serà a Castella, a Osma, sinó al sud de França. El rei de Castella envia Diego de Acebes, bisbe d'Osma que prèviament havia estat prior de la comunitat dels canonges, a Dinamarca, a lligar el compromís del seu fill amb la princesa del lloc. En el petit seguici de Diego de Acebes hi va també sant Domènec. Després d'aquest primer

viatge per al prometatge, en segueix un segon, al cap d'un any, per anar a buscar la núvia. Però tornen amb les mans buides, sense la princesa. No sabem què havia passat. Havia mort? Hi havia hagut un canvi de plans?

Llavors decideixen anar fins a Roma, i tornant de Roma passen per Montpeller, on coincideixen amb una reunió de bisbes que tracta d'un problema greu per a l'Església del Sud de França: la força que ha pres l'heretgia dels càtars. Els càtars, una doctrina que descendeix del zoroastrisme persa, creien en dos principis, el del bé i el del mal. El bé ha creat tot allò espiritual, i el mal tot allò carnal o material. Tot el que és material, doncs, és dolent. Els càtars tenien dos grups, els perfectes i els no perfectes. Els no perfectes podien ser molt relaxats en temes de moral, perquè com que ja tenien contacte amb les coses materials, ja es consideraven en certa manera barrejats amb el mal. Els perfectes portaven una vida de gran austeritat i, fins i tot, alguns es deixaven morir de gana en un acte suprem de renúncia al món material. Aquesta doctrina generava unes persones, els "perfectes", que la gent admirava, perquè eren d'una austeritat i d'una pobresa radicals. Però la doctrina que seguien, evidentment, no és la de l'Evangelí.

Els càtars estaven infiltrats en tots els estaments de la societat de l'Occitània. Fins i tot el compte de Tolosa havia estat excomunicat per càtar. Aquest era el problema que abordaven els bisbes reunits a Montpeller. Arribats allà Diego de Acebes, bisbe de Osma, i sant Domènec de Guzmán que l'acompanya, s'incorporen a la reunió, coneixen el bisbe de Tolosa i decideixen quedar-se pel Llenguadoc afrontant el problema. Comencen a intervenir en disputes públiques amb els càtars, amb molt d'èxit. Diego de Acebes vol dimitir de bisbe i quedar-se al sud de França missionant, però no se li permetrà.



No obstant, ell lidera una mica aquest petit grup en el qual hi ha també sant Domènec. A diversos llocs al sud de França tindran converses públiques amb els càtars per veure quina era la fe veritable. Ells estan a l'alçada de poder-hi discutir.

El 1207 Diego de Acebes ha de tornar a Osma i allà mor. No tenim notícies de què va fer sant Domènec durant la croada contra els càtars, que va durar del 1208 al 1211. No se sap si va tornar a Castella també o si es va quedar pel sud de França. Dins de Fanjeaux hi ha una creu que assenyala el lloc des d'on sant Domènec va determinar l'indret on fundaria un nou monestir de dones. Li van donar aquest terreny, que es diu Prulla, el 1207. De fet, era una comunitat de càtars que ell va convertir i es van fer religioses catòliques. Aquest monestir encara és al mateix lloc, i és la primera fundació de sant Domènec.

Les dominiques, que és un Orde bàsicament contemplatiu, van ser fundades abans que els dominics. Durant aquells tres anys no sabem res d'ell, no sabem si va estar dirigint el monestir o si va tornar a Castella, però sí sabem que els anys 1211-1213 tornava a ser allà dirigint el monestir de Prulla.

### **Donant forma a un Orde**

Li van oferir diversos bisbats, el de Carcassona i altres del sud de França, però els va refusar. Ell anava configurant a poc a poc un altre projecte. El 1215 fa un llarg viatge a Roma i allí deuria veure els primers franciscans. En els anys 1213, 1214, 1215, els franciscans, poc o molt, estaven ja presents a tota Itàlia. Per tant, és molt probable que hi tingués contacte. Fins aquí ell no té clar que el seu projecte ha de ser en pobresa. És tornant d'Itàlia (potser inspirat per aquells primers franciscans?) que té clar que si vol vèncer els càtars amb les mateixes armes i sense recórrer a la violència, ha de fer-ho des de la pobresa. La gran arma dels càtars, allò que els fa coherents i convincents, és la pobresa amb què viuen els seus "perfectes". Tornant de Roma, sant Domènec deixa d'acceptar donacions que generen rendes. Vol que els seus frares visquin en una pobresa radical.

El 1215 té els primers companys que se li associen amb un vot, i el 1216 tindrà lloc l'aprovació del nou Orde de Frares Predicadors. En un retaule sobre sant Domènec, hi ha diferents escenes de la seva vida. Es veu una escena en què tiraven llibres al foc i, per miracle, els llibres heretges es cremaven i els llibres catòlics no. En una altra es veu quan va a Roma, se li apareixen sant Pere i sant Pau, i li donaven un bastó i un llibre, indicant que li encomanaven aquesta missió de predicador itinerant. I una imatge que a nosaltres, els franciscans, ens crida molt l'atenció és

la que es veu un somni que havia tingut el papa, en què sant Domènec aguanta la basilica de sant Joan del Laterà que s'està a punt d'ensorrar. Segons les fonts franciscanes el protagonista del somni del Papa hauria estat sant Francesc...

Sant Domènec va escriure unes Constitucions pels dominics, però després deixà pocs escrits. Entre ells, quelcom que es considera d'ell són moltes de les butlles que va fer el papa parlant dels dominics. Passa el mateix amb santa Clara, que es considera com un escrit d'ella una butlla que va fer el papa, el Privilegi de la Pobresa. Hi ha tot de documents de la Santa Seu que sembla que serien escrits pel propi sant Domènec i el papa només hauria firmat.

Hi ha una diferència gran entre franciscans i dominics, o entre sant Francesc i sant Domènec. Sant Francesc al Testament ens prohibeix demanar privilegis a la Santa Seu. Sant Domènec es passa la vida demanant-ne. Però té un motiu: ha fundat una congregació orientada a la predicació i necessita esbandir el màxim d'obstacles possible per poder-la exercir. Per això demana tantes recomanacions al Sant Pare i tantes butlles que li permetin predicar. Així com els franciscans no són fundats de cara a una missió concreta, sinó que sant Francesc comença una vida de penitència i se li van associant persones mogudes pel seu exemple, sant Domènec sí que ha començat un moviment amb una orientació concreta, la predicació, i per això es dirà Orde de Predicadors.

Així en les butlles del Papa tenim frases del propi sant Domènec descrivint què ha de ser un frare predicador: "Els frares predicadors proposen gratuïtament i fidelment la Paraula de Déu i busquen el progrés de les ànimes, en el seguiment exclusiu del Senyor, exhibint el títol de la pobresa". És important aquest agermanament entre pre-

dicació i pobresa. El lema dels dominics és: “Contemplata aliis tradere”, “allò que has contemplat, transmet-ho als altres”. És una vida d'estudi, de reflexió, de pregària, un estudi forjat en la contemplació per transmetre-ho després als altres en la predicació. Aquest és el cor de l'espiritualitat de sant Domènec.

Una altra frase seva diu així: “Els frares predicadors s'afanyen a treure l'aigua amb joia de les fonts del Salvador, i després la distribueixen en els llocs no sols per a restabliment de les ànimes assedegades, ans encara per procurar als esperits malalts un remei saludable. Abraçant la pobresa i fent professió de vida regular, consagren totes les seves forces a fer penetrar la Paraula de Déu. Han decidit lliurar-se a l'ofici de la predicació en l'abjecció de la pobresa voluntària”. La base des de la que ell surt a la predicació és la pobresa, apresada dels seus adversaris els càtars i possiblement també dels moviments penitencials com els franciscans que ha vist per Itàlia, i la professió de vida regular que ell ha viscut en la seva vida com a canonge. Des de la base de la pobresa i de la vida regular, sant Domènec surt cap a la predicació.

El 1217 comença a enviar frares lluny del bressol de l'Orde, lluny de Tolosa i els voltants. Els dispersa cap a París, on hi ha la Universitat que està començant en aquella època, i també cap a Castella. El 1218 viatja a Castella i el 1220 ja hi ha el primer Capítol General a Bolonya i les primeres Constitucions. Poc després d'això, mor a Bolonya i hi és enterrat. El 1234 el van canonitzar.

### **L'abraçada d'uns pobres que es fan clergues i uns clergues que es fan pobres**

Aterro en la pregunta que em porta a sant Domènec: Realment hi ha aquesta abraçada entre franciscans i dominics o no? Jo crec que històricament sí. Pocs anys després de la mort de sant Francesc,

els franciscans adopten moltes coses dels dominics: es fan majoritàriament clergues, es dediquen a la predicació... També prenen exemple dels dominics en alguns aspectes que potser sant Francesc no havia previst prou bé. Sant Domènec funda un Orde profundament democràtic. Des del principi va preveure càrrecs que no serien vitalicis, que cada comunitat votaria el seu superior... Sant Francesc no tant, ja que havia previst un ministre general que durava tota la vida. I com que amb el successor de sant Francesc, fra Elies, va haver-hi problemes, aquesta llei es va canviar. En aquest punt la Regla franciscana es va deixar d'aplicar ben aviat i es va canviar per un ministre general de càrrec temporal. Un cert esperit democràtic que tenim els franciscans ve dels dominics.

En els franciscans va entrar gent que, d'alguna manera, van tenir un itinerari de vida molt semblant al de sant Domènec. Sant Antoni, el segon sant franciscà després de sant Francesc, era canonge regular a Coïmbra, Portugal, sota la Regla de sant Agustí, i abandona la vida de canonge per unir-se als franciscans amb un ideal de predicació i de martiri. Vol anar a Àfrica, a predicar i que el matin, perquè han matat uns frares franciscans i ell ha vist tornar els cossos d'aquests màrtirs. No entra a l'Orde atret per la pobresa de sant Francesc, sinó per altres exemples que ja hi començaven a ser. I, després, un cop dintre l'Orde, primer busca una vida contemplativa a l'estil eremític clàssic, però després acaba dedicant-se a la predicació, que és per al que està preparat, amb molt d'èxit per les mateixes regions que sant Domènec, sud de França i nord d'Itàlia. Sant Antoni és exemple d'una sèrie de franciscans que tenen itineraris de vida, de fet, més semblants al de sant Domènec. No és estrany, doncs, que des de dins mateix de l'Orde es creï un cert agermanament amb l'ideal dels dominics.



I, per part dels dominics, jo crec que en els franciscans sempre han trobat el recordatori d'aquella pobresa que sant Domènec també va voler. Jo diria que els franciscans són pobres que s'han fet clergues, i els dominics són clergues que s'han fet pobres. En el cor de cadascun d'ells hi ha una cosa diferent. En el cor dels dominics hi ha la missió i la feina pastoral. En el cor dels franciscans hi ha l'amor a un gènere de vida que voldria fer de la pobresa l'emblema. Però baixant uns i pujant els altres s'acaben trobant, i segurament l'abraçada és veritat ha estat veritat al llarg de la història. Els franciscans han acabat fent un gènere de vida molt dedicat a la pastoral, i els dominics han vetllat per preservar aquella pobresa que sant Domènec va voler com un element necessari de la predicació. Igual

com la vida regular i l'exemple d'amor entre els germans, també l'entendran com un element necessari de la predicació. No es pot predicar allò que hom no viu.

### **Alguns dominics**

L'Orde dominicà no ha tingut tanta gent com l'Orde franciscana, però ha tingut gent molt selecta i molt entregada. Alguns exemples podrien ser:

Sant Tomàs d'Aquino, que representa el desenvolupament d'una part essencial de l'ideal dominic: l'estudi i la reflexió, entès també com a contemplació i agermanat amb una vida de santedat. Des de molt aviat els dominics estaran a la Universitat de París. Sant Tomàs tindrà com a mestre sant Albert el Gran, que és patró dels químics perquè era un home amb interessos



universals, precursor del que més endavant serà la ciència.

Sant Martí de Porres és un exemple de sant dominic que gairebé sembla més un sant franciscà, perquè és un germà llec. No és predicador ni estudiós. És un germà llec que es dedica a fer d'infermer, de barber –un semi cirurgià per a l'època– i famós per l'escombra. És un tipus de sant que sembla més franciscà, però que ens presenta un altre element que per a sant Domènec era important, aquesta coherència amb la pobresa i amb l'austeritat, i amb una vida contemplativa profunda.

Sant Vicenç Ferrer va predicar per mitja Europa. Va ser tot un personatge en la seva època. Va tenir un pes important en el compromís de Casp. Representaria la plenitud d'un dominic, el predicador que arriba al cor de la gent i el canvia.

Santa Caterina de Siena i santa Rosa de Lima van ser terciàries dominiques. En aquests moviments, també en el franciscà, va haver-hi aquestes dones que no volien ingressar en un monestir, que era l'única sortida de vida religiosa per a una dona a l'època, però que volien portar una vida religiosa i que van tenir una influència enorme sobre el seu temps. Si anem al monestir de Solius veurem que

hi ha un retaule on hi ha sant Domènec i santa Caterina de Siena. Moltes vegades els presenten junts. Ella pràcticament sembla una monja, però era una dona que tenia al seu voltant tot un grup d'hommes il·lustrats que la seguien i aprenien d'ella, que se'n consideraven deixebles. Era una dona que parlava de tu a tu al Papa i el recriminava per coses diverses. Va arribar a tenir una autoritat moral impressionant, que venia de la seva vivència interna. Va ser una autèntica predicadora, no des del púlpit, no des de l'autoritat d'un clergue, sinó des de l'autoritat moral d'una experiència espiritual que es podia gairebé palpar.

Santa Rosa de Lima és contemporània a sant Martí de Porres, i es van conèixer segur, perquè estaven tots dos a Lima; també era terciària dominica.

He volgut indicar els trets fonamentals de l'espiritualitat de sant Domènec. Tot acaba encaixant al voltant de la predicació, però aquests elements de vida regular, d'una vida comunitària i orientada cap a la pregària, i la pobresa, també són elements essencials del que ell va voler transmetre. En el seu cas encaixen com a allò que és previ, que dóna coherència i consistència a allò que després es predica.

# REMEIS DE SEMPRES I "HERBES SANTES" UNA OBRA VIRTUOSA

JOAN FERRER I COSTA



ties i remeis”, que és una guia que permet localitzar ràpidament dins de l’obra els conceptes que hom hi cerca. Per exemple: genives, gola, gota... Tot seguit en els “Mots introductoris”, l’autor, fra Valentí Serra, situa el seu llibre en el context de la tradició remeiera dels framenors caputxins catalans. Aquí el savi arxiver dels caputxins ens revela un secret molt ben guardat:

*Recepta per a curar tots los mals que, si la vols fer, hauràs de prendre un gros manat d’arrels d’alegria; dos lliures de poc se me’n dona; dos dotzenes de fulles de bé-li-vaja; onze escúpols de a Tarragona manxen; catorze dracmes de si tens pa sec fes-te sopes...*

Tot seguit ens trobem el capítol dedicat a presentar “La tradició remeiera dels caputxins”, que ens presenta una panoràmica històrica, de gran interès, que mostra la

immensa erudició de l’autor en la recerca i catalogació d’informació conventual. Al final reporta la constatació del gran botànic català Pius Font i Quer († 1964) que diu: “quan es troben remeis que no fallen, gairebé sempre venen per via de la tradició popular”.

El capítol següent, una novetat que apareix en aquesta nova edició, tracta de

Ens trobem davant d’una obra virtuosa: conté la destil·lació d’una erudició portentosa posada al servei de la transferència del saber. La virtut i bondat d’aquest llibre ha d’haver circulat de boca a orella, de manera que ara ens trobem davant la quarta edició del llibre, ampliada amb un tractadet sobre les “herbes santes”.

El llibre presenta una estructura singular: comença amb una “Relació de malal-

“Les herbes santes”. Es tracta d’un catàleg, presentat en forma alfabètica de les “herbes oficinals conventuals”, que són les plantes considerades de més eficàcia terapèutica. Una bona part són un do de Déu, que forma part de la seva obra creadora “a benefici dels estaments més pobres”. Vegem-ne un exemple:

Barba de caputxí o barba de bosc (*Usnea barbata*). Aquest vegetal parasita en els alzinars i rouredes. Gaudeix de notables propietats antibiòtiques i cicatritzants. Els frares l’aplicaven com a desinfectant i secant de les esquerdes i ferides produïdes pel fred, especialment en el talons i en els dits dels peus.

El capítol “Remeis de sempre amb plantes medicinals” conté un repertori alfabètic que transcriu les fórmules dels antics manuscrits caputxins que recollen les propietats remeieres de les plantes. Per a cada planta, l’autor transcriu la informació antiga i tot seguit hi aporta comentaris:

Tabac (*Nicotina Tabacum*). “[...] són bones per lo romatisme; prendràs fulles de tabaco Brasil i fes-lo ben bullir ab oli. Després colaràs lo dit oli i ho posaràs en una ampolla i a dins tira-hi dos o tres fulles de tabaco Brasil [...]. Per aplicar lo dit remei se ha de posar a escalfar dit oli, i ab los dits untar la mà, braç, cama o altra part adolorida.” (BHC, *Receptari*, s.f.; Lab. II,633).

Actualment el tabac és esguardat molt negativament pels efectes nocius que té el fet de fumar-lo de manera aviciada amb pipa, cigarrets i purs. Tanmateix, quan fou portat d’Amèrica gaudí d’una gran acceptació arran dels seus efectes remeiers, especialment per a reanimar del cansament i afavorir la recuperació dels bons ànims, d’ací que s’anomenés popularment l’*herba de la consolació*, i també en alguns indrets, *herba santa*. A les apotecaries conventuals, amb les fulles del

tabac encara tendres els antics caputxins preparaven unguents cicatritzants i contra els dolors reumàtics.

L’obra continua amb un capítol de “Receptes per a guarir els mals més comuns”, que conté (seguint l’esquema del capítol anterior) un repertori de remeis. Vegem el singular

*Elixir salutis* dels caputxins. “[...] prendràs fulles de senet, quatre unces; de palo santo, dues unces; de panses trets los grans, vuit unces; de regalèssia, una unça; de llavor de coriandre, dues unces [...] Lo modo de fer-se és matxecar o escalfar lo palo santo i demás arrels i llavors i ruibarbro, posant-ho tot junt dins d’una ampolla o vas de vidre [...]” (BUB, *Liber diagnosticarum*, f. 492; *ibíd.*, *Therapeutica*, f. 857-858).

Aquest elixir dels caputxins és, en part, força semblant al que encara avui es dispensa a l’apotecaria de la Ciutat del Vaticà, em refereixo a l’*Elixir di Santé du Vatican*, elaborat amb la presència de plantes com ara el ruibarbre, el comí, l’anet, la menta, etc.

L’obra es clou amb el repertori de les “Abreviatures i sigles”, un “Glossari”, un “Índex analític” exhaustiu i les “Fonts i bibliografia” emprats, que palesen, de nou, la gran erudició de l’autor, fra Valentí Serra de Manresa.

Cal remarcar la bella factura del llibre: és una obra d’aspecte popular, senzilla, però feta amb un gust exquisit, amb la reproducció de gravats antics de plantes i d’apotecaries, que en fan molt agradable la lectura.

La fitxa completa del llibre: FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA, CAPUTXÍ, *Tornar als remeis de sempre. Pocions, unguents, herbes medicinals i “herbes santes”*, Barcelona: Col·lecció l’Ermità 2021. 108 pàgs.

Cal felicitar l’autor i els editors per aquesta obra que ens permet recuperar la memòria i la saviesa d’un món passat.



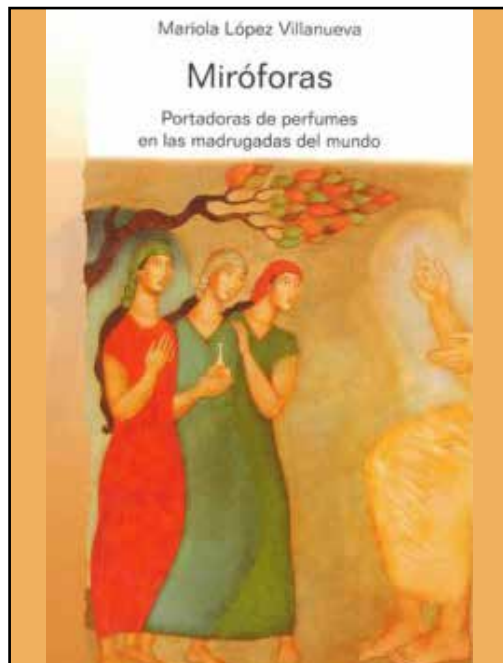


**SE VUOI, O LEONE, VENIRE DA ME, VIENI!  
ACCOMPAGNARE LA FEDE DEI GIOVANNI OGGI**

ALBERT SCHMUCKI, LUCA BIANCHI  
EDIZIONI DEHONIANE BOLOGNA, COL. TEOLOGIA SPIRITUALE, BOLÒNIA, 2019.

L'acompanyament personal dels joves a la fe, un tema central de la tradició espiritual de l'Església, va ser el centre de la Jornada d'Estudis de 2018 de l'Institut Franciscà d'espiritualitat.

En aquest llibre, que recull les actes de la trobada, Paola Bignardi del Centre Toniolo il·lustra les investigacions més recents sobre la relació entre el món de la joventut i la pràctica religiosa, mentre que Nico Dal Molin, que va dirigir durant anys l'Oficina Nacional de Pastoral de vocacions, reflexiona sobre els reptes específics als quals s'enfronten els educadors actualment. La taula rodona final presenta diversos models d'acompanyament espiritual: el salesià (Loredana Locci), l'ignacià (Massimo Pampaloni) i el franciscà (Alessandro Partini).



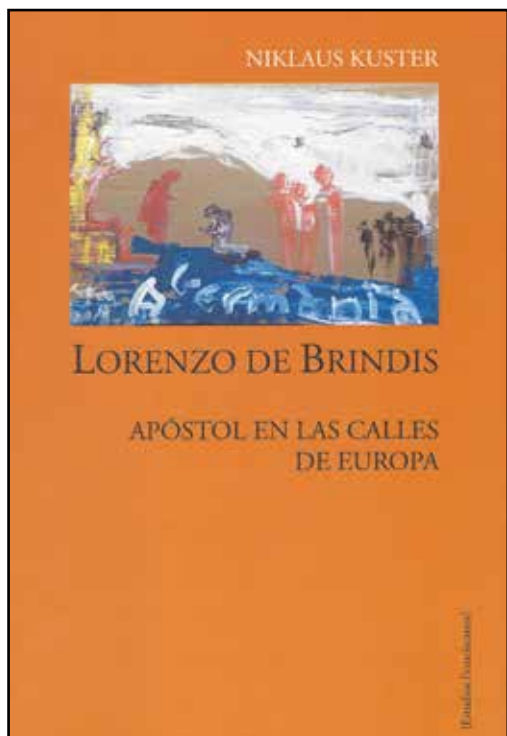
**MIRÓFORAS.  
PORTADORAS DE PERFUMES EN LAS MADRUGADAS DEL MUNDO**

MARIOLA LÓPEZ VILLANUEVA  
ED. PAULINAS, COL. CAMINOS NUEVOS 52, MADRID, 2020.

S'obren pas lleugeres en l'obscuritat amb les mans plenes de perfums. La tradició cristiana ortodoxa les anomena *miròforas*: són les dones portadores de mirra el matí de Pasqua, dones de l'atenció al cos del Senyor, dones de l'atenció als cossos ferits de la història.

Des de l'Evangelí i des de la vida, companyes de matinada com Etty Hillesum, Madeleine Delbrèl i Dorothy Day, ens encoratgen revestint-nos d'esperança i ens revelen que el Ressuscitat vol trobar-nos precisament allà on nosaltres preferiríem no anar, ni mirar. Si Déu no fos capaç de revelar-se en els "antilllocs" del nostre món, del nostre cos, de la nostra psicologia... on i com podríem trobar-lo llavors els qui potser mai puguem sortir d'allà?

Queden molts perfums per vessar, queda molta acció tendra per escriure a la nostra pell, i són els altres els qui venen a despertar-la.



## LORENZO DE BRINDIS. APÓSTOL EN LAS CALLES DE EUROPA

NIKLAUS KUSTER

ESCUELA SUPERIOR DE ESTUDIOS FRANCISCANOS, COL. ESTUDIOS FRANCISCANOS 10, MADRID, 2019.

Aquesta biografia descriu la vida i l'espiritualitat de Llorenç de Brindisi (1559-1619), que va saber combinar l'experiència mística amb l'acció política i l'amor franciscà per la pau amb la lluita per una Europa catòlica unida. Va ser predicador, diplomàtic, ministre general i pioner dels caputxins. L'Orde li deu la seva expansió per Europa central i per la Península Ibèrica. Va ser proclamat doctor de l'Església l'any 1959 pels seus escrits teològics i místics.

En l'escenari polític del seu temps, aquest caputxí viatjà per tot l'Occident, des de Praga a Lisboa i des de Nàpols a Colònia, amb la intenció d'unir el Papa i els prínceps catòlics d'Europa.



## STORIA DELLA SPIRITUALITÀ FRANCESCANA 2 (SECOLI XVI-XX)

ALESSANDRA BARTOLOMEI, WIESLAW BLOCK, ALESSANDRO MASTROMATTEO

EDIZIONI DEHONIANE BOLOGNA, COL. TEOLOGIA SPIRITUALE, BOLÒNIA, 2021.

El segon volum de la història de l'espiritualitat franciscana, en continuïtat amb el primer, es presenta com una síntesi que pretén reconstruir el desenvolupament històric del franciscanisme i l'experiència cristiana dels seguidors del sant d'Assís dins dels grans processos de canvi de la societat i de l'Església.

Per aquest motiu, es reconsidera el testimoni d'algunes figures especialment representatives dels diversos components de la família franciscana segons criteris de periodització que marquen les etapes fonamentals de l'evolució històrica entre els segles XVI-XX, des de l'humanisme de Cisneros fins a la influència del Concili Vaticà II.



**“La alegría es un sentimiento tan primordial que hasta resulta difícil definirlo; resulta más fácil experimentarlo que decir lo que es.**

**Un gran exégeta, Heinrich Schlier, llama a la alegría “la explosión de la esperanza”. Yo la definiría, de una manera más sencilla, como la actitud que lo hace todo más fácil, que, en particular, hace más fácil el don.**

**La alegría es también en cada caso un signo clarísimo de la presencia del Espíritu Santo. Si queremos captar dónde está obrando, actuando, el Espíritu Santo en una comunidad, en una persona, en una decisión, debemos verificar la presencia o la ausencia de la alegría.**

**Por lo demás, la alegría –como se dice en el evangelio de Juan– (15,11) constituye el fin de todo lo que dijo Jesús: “Os he dicho esto para que mi alegría esté en vosotros y vuestra alegría sea colmada”.”**

**Carlo Maria Martini**

«...Benaurat el servent que no té pressa  
per excusar-se i suporta humilment  
l'afront i la reprensió per un pecat,  
quan no n'és culpable...»

(Admonició 22)

(Sant Francesc d'Assís)